

CULTURA CREȘTINĂ

revistă lunară

Redacția și Admini-
strația:
BLAJ.

Abonamentul:
Pe an . . . . 160 lei.
Pe șase luni. 80 lei.

Director:
Dr. IOAN COLTOR

Exercițiile Spirituale pentru preoți.

Înaltpreasfințitul Mitropolit Dr. Vasile Suciș și-a invitat pentru întâia jumătate a lui Septembrie o parte din preoșimea arhidiecezei sale la exercițiile spirituale dela Blaj. La apel au răspuns cu însuflețire toți cei invitați, simțind instinctiv, că vor lua parte la una din cele mai puternice manifestații ale credinței, simțind și nevoia de a-și apropia, în unire cu păstorul lor, sufletele de Hristos.

A fost un gând dumnezeesc, o inspirație venită de sus. Lipsia Blajului această strălucire, amintitoare de suprapământenele începuturi ale bisericii unite, când smeriții bazilitani dela mănăstirea sfintei Treimi, dela mănăstirea Bunevestiri își topiau în reculegere și adorare sufletul, în care se aprindeau focurile celui mai curat creștinism, văpăile celei mai luminate iubiri de neam. A fost reînvierea frumoaselor vremi de credință, de însuflețire. Tremurau cutremurate de fiorul sfințeniei de demult bătrânele ziduri ale catedralei, toate pietrele din temeliiile ei, înălțate de apostolul Inocențiu, stropite cu lacrimi și cu sânge prelins de sub ghimpii brâului de fier martirizator de marele, de preasfântul Petru Pavel Aron.

Și a fost cu atât mai înălțător gestul Mitropolitului, cu cât sunt mai grele zilele prin cari trece astăzi apostolia încreștinării de a doua oră a României; lămurindu-se totodată printr'insul și firul călăuzitor al *tainicei diplomații* unite: trezirea credinței în mijlocul poporului prin deșteptarea darului lui Dumnezeu în inimile preoților.

Două sute de apostoli ai satelor și orașelor ardelenene s'au strâns în jurul păstorului lor să-și curățească sufletele, să-și purifice intențiunile, să-și plângă slăbiciunile, să-și primenească vederile, să-și intențifice, să-și întinerească forțele pentru marea biruință.

Două sute de slujitori modești ai bisericilor împărășiate prin munții și prin văile Carpaților, bătrânii de pe vremea lui Lemeni, a lui Șuluțiu, învățăceii lui Vancea, ai lui Mihalyi și tinerii din albul clerului de după război, au venit la Blaj în săptămânile de reculegere, să trăească din nou, barem pe câteva zile, istoria intimităților cu Domnul, ca pe timpul curatului noviciat din seminar.

A fost o răzbunare, o duiosă răzbunare a Mariei față de spiritul de prea multe îngrijatei Marta.

La picioarele Mântuitorului se asculta învățătura preacuratelor vestiri, se plâneau cu înfrângere păcatele, se sorbiau toate picăturile de mângâiere balzamate de prezența Fiului lui Dumnezeu. „Intre tindă și între altar vor plânge preoții Domnului“ zicea proscul „vor plânge răutățile poporului“. Le-au plâns și pe ale prietenilor și pe ale dușmanilor și pe ale sale, aducându-și din nou aminte, că ei sunt sarea pământului, că ei sunt lumina lumii, că de nevinovăția vieții lor, de hărnicia activității lor, de jertfele lor este legată mântuirea țării.

Patimă nouă se vedea licărind în privirile adâncite în meditarea eternelor adevăruri, patimă din pătimirea lui Hristos.

Nebunia și sminteala crucii și-au regăsit închinătorii.

I. SALVIANUS.

Despre sf. Augustin.

Cea mai măreață figură în istoria Bisericii, după sf. Pavel. Împreună cu sf. Toma de Aquino, sunt cei mai lucitori luceferi pe cerul luminat al Bisericii, — cel dintâi om modern, cum îl numește Harnack, — sf. Augustin Aureliu. Episcopul din Hippo, a văzut lumina zilei în orașul Tagaste din Numidia la anul 354. Tatăl său păgân, păgân a rămas până aproape de moarte, în schimb mamă-sa sf. Monica, l-a născut de două ori, trupește, și pentru creștinism, cu multele ei rugăciuni.

Epoca, în care a trăit, până la moartea în 430, a fost o epocă, pe care noi nu prea suntem în stare a o cunoaște. Biserica deslănțuită deoparte, doară pe mormântul sf. Petru strălucea crucea înfiptă de Marele Constantin, — cu legioanele de cuvioși și sfinți, păgânismul îndărgit, conservativ, imbibat de toate curentele filozofice, saturat de superstiții, reculegându-și toate forțele în apropierea agoniei.

Și sf. Augustin, a trăit viață intensă, în amândouă aceste lumi. Filozofia păgână, și-a câștigat-o în școala din Cartagina unde nu s'a arătat mai slab discipol, decât sf. Pavel, la picioarele lui Gamaliel.

Nici în viața destrăbălată ori libera manifestare a pasiunilor, nu s'a arătat mai pe jos, decât Saul în prigonirea Ucenicilor; și a fost aderentul sectei manicheilor nouă ani, precum jura și Saul în credințele acelei secte — a fariseilor.

Ajungând profesor de retorică în Cartagina apoi în Roma, Providența s'a îngrijit, să-i îndrepte pașii în Milano, unde a găsit pe cel mai mare retor al Bisericii, pe sf. Ambrosie, și cuvântul plin de dulceață și spirit al aceluia; și citirea epistolelor sf. Paul, au picurat încetul cu încetul roua credinței și în acest suflet mare. În vrâsta de 32 ani, retras la o moșie a lui de lângă Milano, a fost botezat, împreună cu fiul său Adeodatus de sf. Ambrosie.

Din acest an, 386, Augustin, din Saul a devenit Paul; omul rătăcirilor ce le cetim în *Confessiones* s'a aprofundat cu totul în contemplarea frumseții și dreptății dumnezeiești.

După moartea sf. Monica (387) s'a reîntors în Africa, unde în apropierea locului de naștere, 3 ani, a trăit o viață de mănăstire; nu a întrerupt acest traiu, nici după ce a fost hirotonit de preot, și mai târziu de episcop coadjutor a episcopului Valeriu din Hippo; ba legăturile monastice le-a strâns și mai mult, dela anul 395, când a rămas episcop. Viața în Coman, trăită cu preoții săi, — și mănăstirea de Maice, întemeiată în apropierea orașului Hippo, în fruntea căreia sta sora lui, sunt începutul atâtor orduri numite „augustiniene“.

Sf. Augustin e cel mai fecund scriitor bisericesc, după Origene. — Ne-a lăsat o mulțime de opuri, de cuprins dogmatic, moral, polemic, exegetic, și homiletic. „De doctrina Christiana“ în patru cărți, este un manual de homiletică; „De Catehizandis rudibus“ este o catehetică; „De civitate Dei“ este cea mai profundă istorie a filozofiei; cine ar putea înșira toate catehezele, predicele și epistolele acestui bărbat fenomenal, cine ar putea caracteriza originalitatea, agerimea, judecata profundă, știința bogată, logica de fier, eleganța dicțiunii, limba latină clasică, contopirea speculațiunii grecești cu practicătatea latină, — tot atâtea și alte note, cari scilicet ca totatâtea mărgele, în scrierile acestui sf. Părinte?

În *Confesiuni*, depune o poezie sublimă, își descrie rătăcirile, cu atâta umilință, cu atâta subiectivitate, cu un stil atât de modern, — dar din fiecare șir al celor 13 cărți, vedem umilința unui spirit mare, și estazul în fața frumseții dumnezeiești „rapiebar a decore tuo“.

Știința altor învățați, în natura existentă vede existența lui Dumnezeu, sf. Augustin în soliloquia meditează asupra frumseții veșnic vechi și veșnic nouă a Ziditorului; și ca o concluzie exclamă: „am văzut în lucruri frumseța Ta nevăzută“

În scrierile lui vedem unite știința și experiența sf. Ambrozie, memoria atotcuprinzătoare a lui Origene, dialectica puternică a lui Plato, puterea creatoare a lui Aristotel; ne lipsind nici elocința sf. Chrisostom, nici a sf. Grigorie Nazianzia...ul¹⁾.

¹⁾ Dr Mester, Kath. Szemle III. 1017.

Cu multă umilință scrie lui Darius: „Primește Confesiunile mele, în acestea mă cunoaște pe mine, ca nu cumva să mă prețuiești mai mult decât merit, observă-mă din acestea și vezi, ce am fost din mine însumi și în mine însumi“.

Cel mai mare măestru al cuvântului, — scrie Eucken ¹⁾ în puterea limbii ce pătrunde la inimă și în dulceața ei, ascunde o armonie frapantă; pe buzele nimănui nu a fost, ca pe a lui, limba Latină un așa puternic instrument de muzică pentru individualitatea sufletului ce se contemplă“.

Tot despre acest stil al sf. Augustin, vorbește cel mai bun cunoscător al stilului antic Norden ²⁾ zicând: „Augustin e puternic și ca stilist, este o personalitate care a întrecut trecutul și viitorul“.

Adaugând, la aceste calități filozofice și literare, lumea de gândire străbătută de cea mai adâncă sfințenie, vom recunoaște, că sf. Părinte Augustin, este într'adevăr și azi învățătorul lumii.

Ce pagubă, că scrierile lui le avem numai în alte limbi, și nu s'a găsit nici unii din clericii noștrii, cari traduc pe Petronius și alți scriitori mai obscuri; și nu s'a găsit teologul erudit, care să ne dea, cel puțin o traducere a Confesiunilor; — cu atât mai mult, că scrierile sf. Augustin, cum spune editorul traducerilor engleze Ph. Schaff, încă nu și-au împlinit misiunea: „Marele geniu al bisericii Africane, dela care am primit un impuls egal de puternic, atât evul mediu cât și reformațiunea, — dar pe terenuri deosebire, — încă nu și-a terminat opera, pentru care l-a destinat Providența... El și azi e veriga de legătură, între cele două părți puternice ale creștinismului apusan: catolicism și protentantism, și ne îndreptățește să nădăjduim, că va sosi vremea, când în cunoștință și dragoste perfectă ne face să uităm certele trecutului“ ³⁾.

ION BELU.

---

²⁾ Lebensanschauung der Grossen Denker, 220.

³⁾ Die antike Kunstprosa.

¹⁾ Kath. Szemle Nr. III, 1917.

Blajul, Braşovul și Barişiu.

Școlile din Blaj, — întemeiate de nemuritorul vlădică martir Inochentie și deschise de urmașul său, austerul Petru Pavel Aron, la 1754 — n'au întârziat de a da roade bogate.

Profesorii recrutați dintre absolvenți înaltelor școli din Roma, Viena, Pesta, Lemberg etc., au început să răspândească raze de lumină, în bezna întunecului care copleșea poporul românesc.

Acești profesori, la început călugări, iar înainte de 1848 și proști celibi, au fost prin graiul și scrisul lor, vestitorii unui viitor mai fericit.

Toată cultura Românilor din Ardeal, în sec. XVIII, era concentrată în călugării din Blaj, dintre cari mulți studiaseră la Roma, de unde aduceau mai mult chiar decât spirit de smerenie călugărească, — înflăcărată dragoste de neam, inspirată din vederea monumentelor eterne ale străbunilor noștri¹⁾. — Acești călugări, cu reverenda înverzită de vreme, acești rău plătiți mucenici ai școlii, lipsiți de mângâierea unei soții și de zimbetul unui copil (vorba dlui Iorga), au fost purtătorii unui crez național, din care avea să izvorască unitatea națională a zilelor noastre.

Blajul, în decursul unui veac, când pentru români alte cariere decât cea preoțească și dascălească nu erau accesibile, concentrase între zidurile groase ale școlilor și în celulele înguste ale mănăstirii sale, aproape întreagă inteligența română.

Din sinul său, au plecat în cursul vremii, roiuri, roiuri de intelectuali, cari aveau să planteze arborele științii și în alte centre românești, dincoace și dincolo de vechile granițe.

După anii 30 al veacului trecut, urmașul cruțătorului episcop Bob, darnicul și luminatul Lemeni, a reorganizat și școlile din Blaj. Fiindcă guvernul din Cluj condiționase primirea la drepturi a absolvenților din Blaj de împrejurarea, ca

¹⁾ Papiu Ilarian, Istoria Rom. din Dacia sup. v. I, P. 200 202.

la aceste școli să fie tot atâția profesori și să se predea aceleași materii ca și la liceul din Cluj¹⁾, episcopul Lemeni a completat gimnaziul, care avea numai 5 clase, cu doi ani de curs de filozofie, ridicându-l la rangul de „liceu“ și inzestrând învățământul cu puteri didactice de primul rang²⁾. Totodată s'a îngrijit de o salarizare mai umană a profesorilor³⁾.

Liceul astfel reorganizat luă un avânt puternic. Distinsul corp profesoral și împrejurarea, că p. lângă limba latină se introduse predarea obiectelor și în limba română⁴⁾ (premergea cu exemplul bun și Bărnăuțiu), contribui la alergarea spre Blaj a tinerilor din tot cuprinsul Ardealului. Până și Brașovul, care prin puternica organizație de comercianți români și greci, era un stâlp al ortodoxismului, și care considera ca un fel de nelegiuire faptul de a-și trimite copiii la școlile „unițiilor“ dela Blaj, a început a se desbăra de prejudițiile confesionale și a rupe cu acea tradiția bigotă și obscurantistă.

Dupăce Oprea Circa din Cernat și Ioan Bran din Zernești „avură curajul“ să-și aducă, înainte chiar de această dată (1833) copiii la Blaj, dela 1833/34 încep să-și trimită odraslele la aceste școli, cei mai de seamă negustori din Brașov: Leca, Jipa, Naslim Djanli, precum și vprotopopul Tempea⁵⁾.

Părinții au venit să-și cerceteze copiii, s'au întâlnit cu blăjenii, s'au convins că „uniții“ au o liturgie ca și a lor și că nu sunt așa precum i-au prezentat călugării și emisarii greci și sârbi, trimiși pentru stricarea unirii și refacerea ortodoxiei. Cunoscându-se, a început să dispară ura despărțitoare de frați.

În vara anului 1834, doi negustori, I. Jipa și Teodor Djanli (Dsanly), acesta din urmă, curator la biserica grecească,

¹⁾ Decretul regelui din 13 Martie 1833 (nr. 1949) „Balastfalvenses autem tunc suscipiunt ad iura si tot professores et eadem studia habuerint quae Claudiopoli“. Arh. mitr. din Blaj. Prot. pres. din 1833, nr. 967.

²⁾ Ibid Scrisoarea lui Lemeni din 29 Oct. — 10 Nov. 1833 (nr. 967) către guvern. Sunt amintiți S. Bărnăuțiu la filozofie, Nic. Boer la fizică, Ioan Rusu la ist. univ., Ioan Cristocian la mat., la religiea rămâne Cipariu. „Studia vero Philosophica ea ipsa methodo eosdemque classicos auctores sequendo praelegendo disposui quae Claudiopoli“...

³⁾ Barițiu, Părți alese I, p. 612.

⁴⁾ Mai târziu, alarmat de deșteptarea spiritului național, guvernul prin ordinul nr. 2673 din 3 Martie 1843, interzicea introducerea limbii române în școli. (Prot. pres. din 1843, nr. 580).

⁵⁾ Barițiu, Părți alese... I, p. 617-618.

chemară pe tinărul teolog dela Blaj, *Gheorghe Barițiu*, la Brașov, de instructor pentru fiii lor. Barițiu, deși tinăr, căci abia avea 22 de ani, fu destul de cuminte să vază, că aici la Brașov, unde trăiau atâția români zeloși, avuți și umblați în lume — ca unii ce erau purtătorii negoțului oriental — era terenul cel mai potrivit pentru a se crea niște școli, cari bine conduse, ar putea să aducă folos neprețuit nu numai Brașovenilor, ci întreg poporului românesc din Ardeal.

Reîntors din Brașov, unde el reuși să între la inima aceloră cari îl chemaseră și a celor cu cari venise în atingere, Barițiu își făcu și ultimul an de teologie în seminarul din Blaj.

În acest timp, el nu întrerupse legăturile cu frunțașii comerțului român din cetatea „Coronii“, ci scrise în primăvara anului 1835, o „*Disertație despre școli pentru toți credincioșii de legea grecească din Brașov*“. Pornind dela vorba scripturii, că „*morodul care a șezut în întunec a văzut lumină mare*“, combătea toate argumentele false ale aceloră, cari cu un fel de fatalism, credeau că în situația poporului român nu se poate face nici o îndreptare spre bine; combătea pe acei cari, prin o „*fallacia non causae ut causae*“, confundau efectele cu cauza, pe aceia „*cari ispitesc numai coaja, iar măduva din lăuntru n'o pătrund*“, și arăta ce mare lipsă e de niște școli naționale la Brașov.

Soluția pentru realizarea acestui plan, o afla în conlucrarea celor două biserici — asf. Nicolae și a celei din Cetate — cari cu puteri unite, răsămându-se pe cei 12 mii de locuitori români ai Brașovului, vor putea nu numai să întemeieze și susție o școală românească, ci „*mi-se pare — zicea Barițiu — că Tâmpa o ar putea muta din locul său, ca la unii mai curând să le răsără soarele! — Numai să vrea*“¹⁾.

Strigătul lui Barițiu „*Școli sunt de lipsă, școli — școli, bărbați brașoveni!*“, avea să fie în curând o realitate.

După terminarea teologiei, Barițiu, neavând încă vrâsta canonică pentru a putea fi hirotonit, fu numit din partea episcopului Lemeni, profesor de fizică la liceu; funcție în care se dovedi la locul său²⁾.

¹⁾ Andrei Bârseanu, Ist școl centr. rom. din Brașov, Brașov, 1902 p. 22 sqq.

²⁾ Prot. pres. din 1837 (arh. mitr. Blaj) la nr. 342 se află scrisoarea ep. Lemeni din 22 (10) Febr. c. arhiduce, în chestiunea atăcării lui Barițiu

După terminarea anului școlar 1835/36, Barițiu, în tovărășia lui Cipariu, trecea Carpații pe la Brașov, pentru a cunoaște pe frații dela București³⁾.

Cu acest prilej, tinărul profesor, care la Blaj ar fi putut să-și continue profesura numai în cazul că s'ar fi hirotonit ca preot celibe, va fi luat din nou contact cu fruntașii români din Brașov, cari deja de mai înainte atât de tare îl îndrăgiseră, încât acum au rugat, prin inspectorul școlar Gh. Nica, pe episcopul Lemeni, să-i dea voie lui Barițiu să vină la Brașov, pentru a-le instrua copiii. Episcopul din Blaj, a ținut să satisfacă această dorință a brașovenilor⁴⁾, cu atât mai vârtos, că spera că în chipul acesta să se mai potolească ura, pe care o sădeau grecii din acest centru, contra bisericii românești unite și să se facă o apropiere între românii ortodocși și între cei uniți cu Roma, prin educarea copiilor într'un spirit mai creștinesc⁵⁾.

La 29 Septemvrie 1836, vedem că se și încheie contractul între „iubitorii de învățătură Dni cetățeni și negustori din cetatea Coronii și între Dnul profesor Gheorghe Barițiu“. Pentru un salariu anual de 200 floreni bani de argint, casă de locuință și lemne de foc, Barițiu se obliga „să dea în școală, tinerilor, învățătură în limba românească, nemțească și latinească, după

---

din partea secretarului George Kaizer din Brașov. Din aceasta aflăm, că: „Dioeceseos hujus absolutum theologum Georgium Baritz ob defectum aetatis in praesbiterum ordinare nequendo, qua clericum ob insignem tum in Philosophicis Claudiopoli, quum Theologicis in hujate seminario progressum, anno superiore scholastico dignum judicavi, ut Physices studium praelegendum eidem concederem, ac per anni decursum sua in du-cendo diligentia, claritate et vitae ratione summa paterna propensione omnino dignum se comportavit“...

³⁾ A. Lupeanu, Bucureștii la 1836 de T. Cipariu, în Cultura Creștină, nr. 1, 1925.

⁴⁾ L. c. „Hunc Coronenses quidam mercatores, ut eorundem filios educandos prae se reciperet requisiverunt quibuscum dein pro vacationibus Coronam ivit, temporeque suae ibidem commorationis adeo complacuit, ut eundem pro futuro in ejati schola Professore expeterunt, e proprio sallarium eidem promittentes“...

⁵⁾ L. c. „Quorum requisitioni ea vel maxime e consideratione ad actum tempus deferendum censui, ut odio quo in S. Unionem ejates hactenus ferebantur, e teneris animis extirpendo, verae Sanctae Religionis et intemeratae moralitatis principia instillerentur; quae spes nec fefelit, ii enim, qui vel ad scholas Unitorum proles dare piaculo ducebant, jam et huc suas proles ad scholas frequentandas mittere ceperunt“...

un proiect de învățătură care ni l-au făcut cunoscut — și să așeze școala pe un temelie, pe care următorii mai cu înlesnire să poată zidi învățăturile după un metod nou ce i-se va vede mai înlesnitor după loc și după vrâsta tinerilor, fără să dea cineva vre-o mutare lucrării Dumnealui“... În două examene publice, ce aveau să se țină la 2 Febr. și 2 Iulie, avea să se dovedească progresul realizat, „spre bucuria părinților și spre a primi toată roada ostenelelor Dumnealui“¹⁾.

Societatea negustorilor se angaja a-i da lui Barițiu într'ajutor un al doilea profesor, „care va fi dator să urmeze metodelui și instrucțiilor întru toate povățuirile ce va da Dumnealui“. De asemenea se obliga să cumpere cărțile necesare pentru școală. Acest contract, care poartă de-o parte iscălitura lui Barițiu, iar de alta iscălitura alor 6 fruntași brașoveni, având în frunte pe curatorul Const. Cepescu, se încheia pe 3 ani.

În vederea acestui angajament, Barițiu cerea episcopului Lemeni, să fie dispensat, în decurs de trei ani, dela sfințirea de preot.

În răspunsul său din 1 Decembrie 1836, Lemeni spunea că a amânat răspunsul la cererea lui, mai întâi, deoarece s'ar părea neobicinuit că, din moment ce are vrâsta canonică, e absolut de teologie, ba un an a fost chiar și profesor, să stea atâta vreme pe gânduri în ce privește hotărârea de a se ordina; a doua oară, din cauza celor amintite în scrisoarea primită dela el²⁾.

Cauza din urmă, era o calomnie gravă la adresa unui Reverendisim, pe care episcopul Lemeni nu-l amintește⁴⁾.

Respectivul canonic, din cauza aceasta, i-a intentat proces în fața Capitlului, iar ulterior s'a declarat, că nu va absta dela acțiune, decât în cazul, când Barițiu își va cere scuzele

¹⁾ Contractul publicat de A. Bărbănuș, l. c.

²⁾ Ibid.

³⁾ Prot. pres., nr. 1381. „Responsum ad Dilectionis Vestrae litteras non levis causae morabamur, primum quod insolitum videretur, ut aetate gaudens, absolutus, imo per annum Professor, per tantum temporis spatium deliberaret; alterum, cujus in litteris sub hodierno acceptis meminit“...

⁴⁾ S'ar părea că e vorba de canonicul Basiliu Rațiu, în legătură cu T. Cipariu, deoarece se face amintire de Turda și Pânade, locul de naștere a acestor doi. De altfel în actele procesului urzit lui Lemeni, se face amintire, într'o scrisoare a lui Bărbănuș, de anumite acuze din acest timp.

în scris și va recunoaște că a greșit spunând ce-a spus. Până ce această chestiune nu se va aranja, cererea, — zicea Lemeni — nu i-o poate împlini ¹⁾.

În primăvara anului 1837, Barițiu primea „ordines minores” — lectoratul și subdiaconatul ²⁾.

El mersese la Brașov, însuflețit de spiritul național, care stăpânea în școlile reorganizate din Blaj, unde învățase „a ră-mânea român”.

„Dorul de-a folosi, precum dulcea, dar amărâței nației mele, așa tuturor celor ce o iubesc pe dânsa, mă siliră fără voie și mi dădură îndrăzneală a mă înțelege mai de aproape în treaba aceasta excelentă a creșterii (copiilor) cu DVoastră”, zicea el în Disertație despre școli — adresată brașovenilor la 1835 ³⁾.

Conducându-se de acest sentiment național, care la dânsul predomina pe cel confesional, tinărul profesor dela Blaj descălecă la Brașov, pentru a da odraslelor celor cari îl chemaseră, „creșterea bună, izvorul tuturor bunătăților”, care „face pe om să fie om” ⁴⁾.

La școala românească dela Brașov, întemeiată la 1834, Barițiu lua locul unui brașovean, Dimitrie Leca, fost elev al Blajului și acesta.

Lângă sine avea de tovarăș în dăscălie la cl. I, pe învățătorul Ioan Precup, care de asemenea studiasse prin Blaj.

Barițiu avea să petreacă la școala românească la care se angajase, nu trei ani, ei de trei ori atâția (1836—1845).

Petrecerea lui la Brașov, n'a fost fără greutate și fără peripecii.

Încă în iarna anului 1837, s'a abătut peste capul lui o deslănțuire a furiei Sașilor din Brașov, cari priveau cu ură dăscălia tinărului venit dela Blaj.

Sub pretextul că un negustor, Marin, ar fi ascuns unele lucruri de ale sale la Barițiu, comisarii i-au călcat școala și locuința, scormonindu-i toate lucrurile. Neafiând nimic, s'au

¹⁾ L. c. „... facultatem expetitam largiri non possumus, donec haec causa aut iuris via, aut complanatione terminata non fuerit”.

²⁾ Prot. pres. 1837. Nr. 589 Die 24/12 Apr. Georgius Baritz absolutus Theologus Dioecesis Fogarasiensis hodierna die i. e. 24/12 Apr. fit lector et subdiaconus. Attamen reservato jure ducendi. (Scris de Bărnuțiu — care era secretar ep.)

³⁾ A. Bârseanu, l. c.

⁴⁾ Ibid. pag. 24.

depărtat, însă secretarul magistratului, George Kaiser, s'a re-
întors îndată după aceea cu un scriitor și l-a maltratat, trîn-
tindu-l de două ori la pământ și făcându-i o percheziție ra-
dicală, fără să poată însă afla ceva la el¹⁾.

Episcopul Lemeni a luat în apărare cauza fiului său su-
fletesc, în vătămarea căruia vedea o vătămare a însuși cleru-
lui de sub păstorirea sa, iar procedura secretarului Kaiser
o afla de nedeamnă și volnică²⁾. El a cerut prințului regesc
să dispună o comisie de investigare, în care se fie persoane
imparțiale, „ab odio nationali et Religionario liberi“.

Fiind vorba de vătămarea unei fețe bisericești, Lemeni
cerea să fie în comisie și o persoană din cler, iar pentru ca
despre aceea să nu se poată spune că e condusă de dușmă-
nie și parțialitate, recomanda pe protopopul romano-catolic
din Brașov, abatele Antoniu Kovaci (Kovats), care de altfel
după mamă era român și care avea să devină marele patron
a lui Andrei și Iacob Mureșianu. În chipul acesta credea Le-
meni că se va putea afla adevărul, iar cel vătămat pe ne-
dreptul își va putea cere satisfacție, după prescisele legii,
împotriva unei persoane, care nici nu era membru a Comi-
sionii de investigare³⁾.

În chestiunea aceasta episcopul Lemeni a scris și aba-
telui Kovaci și lui Barițiu.

În August încă nu era terminată afacerea. Guvernul prin
decretul Nr. 7293 din 25 Iulie ordonase, ca Barițiu să se pre-
zinte în persoană în fața Comisiei⁴⁾.

În 15 (3) August, Lemeni transmitea acest decret (în
copie) abatelui Kovaci, pentru a-i servi lui Barițiu de informație

¹⁾ Prot. pres. 1837, nr. 342 din 22 (10) Febr. Scrisoarea ep. Lemeni:
„Intuitu aggressionis Baritz Georgii professoris per secretarium Georgium
Kaiser Coronensem. — Serenissimo Archi Duci ac Regio Principi.

„... Georgium Baritz ad terram binis vicibus stravit, ac cum summa
laesione Professoris, et Clero GCatholici in hoc membro dehonestatione,
eundem per omnes partes juxta demisse advolutas Galatzensis e Mol-
davia marcatoris fassionem visitavit, quin tamen aliquid apud eundem re-
conditum invenisset“.

²⁾ Ibid. „Indigna... et potentiosa agendi ratio...“

³⁾ Ibid. „... ac tunc demum comperta rei veritate de iterato fato Dno
Magistratuali Secretario, qui nec membrum Comissionis fuit satisfactio ad
Legum dictamen postulari queat“.

⁴⁾ Ibid. nr. 797. 15 (3) Aug. (1837) Intuitu Georgi Baritz R Guber-
nium ordinat, ut personaliter coram Comissione compareat. — Scrisoarea
lui Lemeni către Kovaci.

și punct de razim, la răspunsurile ce avea să le dea în fața Comisiei. Scrisoarea și o încheia spunând, că la vremuri grele și năcaz, puțini prietini găsești¹⁾. — El era convins, că abatele Kovaci era dintre cei puțini.

În aceeași vreme, Lemeni încunoștința pe Barițiu despre cele scrise și trimise lui Kovaci. După ce îi făcea cunoscută acuza de-a fi complicele negustorului Marin, continua cu o duioșie părintească: „Fiul meu! Sinceritatea este virtutea cea mai frumoasă și calea cea mai sigură pentru a putea evita intrigile adversarilor“²⁾. — Fiindcă, se vede că Barițiu, se provocase la „privilegium fori“ și nu voise să se prezinte în fața comisiei, Lemeni îl sfătuiește să nu se mai lege de un privilegiu care a fost așazicănd desființat, și de care legându-se a făcut numai să i se spargă în cap și să i-se prelungească afacerea; ci să meargă la abatele Kovaci, să-i ceară sfatul privitor la apărarea și desculparea sa, și să apară negreșit în fața comisiei, iar la întrebările puse, să răspundă cu modestie și sinceritate³⁾.

Cu astfel de greutateți trebui să se lupte tinărul și însuflitul profesor Gheorghe Barițiu, plecat din metropola dela îmbinarea Târnavelor, în cetatea „Corona“ de la poalele Tâmppei, unde totuși reuși să pună temelii solide acelor școli, cari conform disertației sale din 1835 „bine întemeiate și bine înzestrate, pe lângă ce varsă cele mai scumpe daruri peste omenime, luminează și au luminat orizontul tuturor patriilor, rămân în veci mulțămitoare către întemeietorii săi“⁴⁾.

S'ar părea însă, că din prilejul serbărilor jubulare de 75 de ani a școlilor din Brașov, unde s'a pomenit atât de puțin numele lui Barițiu, lumea a dat uitării cuvintele din urmă ale aceluia, care în decurs de 9 ani a propovăduit în școala, care a format, după cum spune regretatul A. Bârseanu, — „rădăcinile institutelor actuale“ — și că a cam uitat de acele, împreună cu alți doi crainici dela Blaj — Iacob și Andrei Mureșianu, — asupra cărora voiu insista cu alt prilej, — a pus puternice petrii la temelie institutului, care în acest an și-a serbat cu atâta fast, împlinirea alor trei sferturi de veac de supraviețuire.

Dr. CORIOLAN SUCIU.

¹⁾ Ibid. „... sed dum vivimus tempora quibus adversaria undique protectores vix unum alterumve experimur!!!“

²⁾ Ibid. „Fili mi! Sinceritas pulcherima virtus, et securissima via qua adversariorum tela devitare possumus“.

³⁾ Ibid.

⁴⁾ A. Bârseanu, o. c. p. 27.

Izvoarele de mână întâi despre s. Nichita Remezianul.

Trebue să ne preocupe mult persoana celui mai voinic încreștinător al elementului romanic dela Dunăre în secolii IV și V, din care element făceam parte pe atunci, cu toată siguranța, și noi Români de azi.

Despre Sf. Nichita Remezianul avem puține mărturii istorice, dar cu atât mai prețioase; învasiunea barbarilor cari au nimicit multe arhive dunărene și apusene, a cutropit totul, abia ne-au mai rămas puține și din operele lui.

Fără îndoială, cel mai prețios izvor de informațiune despre apostolul creștinătății noastre, sunt înseși operele lui, cuprinse într'un volum atât de frumos, adunate cu multă grijă de către zelosul rector de Colegiu din Cambridge A. E. Burn care la anul 1905 făcuse *ediția princeps* a operelor salvate de urgia vremii ale sf. Nichita Remezianul.¹⁾ În aceste opere găsim multe informațiuni prețioase din punct de vedere istorico-dogmatic.

I. Dar cunoștințele noastre despre marele apostol al Dacilor din sec. IV, V ar rămânea foarte defectuoase și bogatele informațiuni ale marelui său prieten Paulin de Nola.

Acest prieten al său ni-l-a eternizat pe s. Nichita din acest punct de vedere în două poezii de mare valoare, scrise tocmai întru onoarea și amintirea lui.²⁾

Din aceste poezii, precum și din altă notiță cuprinsă în epistola 29-a sf. Paulin (către prietenul său Sulpiciu Sever),³⁾ aflăm despre cele două călătorii ale Sf-lui Nichita în Italia făcute în interes de serviciu misionaric și apostolic la Nola

---

¹⁾ Cf. A. E. Burn: *Nicefa of Remesiana, his life and works*. Cambridge, University Press, 1905.

²⁾ V. Operele s. Paulin Nola ed. Hartel (C. S. E. L.) tom. 30 carmen 17. p. 81 sqq carmen 27 p. 268 sqq.

³⁾ cf. Hartel, *ibid* tom. 29 p. 261,

și foarte probabil și la Roma. 1. Iată ce spune Paulin în această epistolă către istoricul Sulpiciu Sever despre s. Nichita, E vorbă despre o viață a S.-lui Martin, apostolul Galiilor și marelui Episcop de Tours, originar din Noricum ¹⁾ scrisă de către S. Sever, care Paulin o cetise sfintei matroane Melania cea Mare la o întâlnire cu ea în Nola și care o comunicase spre răspândire și marelui episcop din Dacia, Nichita.

„Non tuli, frater, ut te ista [Melania] nesciret. Ut gratiam in te Dei plenius nosceret, tuo te illi magis quam meo sermone patefecit. Mortinum enim nostrum illi studiosissimae talium historiarum ipse recitavi. Quo genere te et venerabili episcopo atque doctissimo Nicetae, qui ex Dacia Romanis merito admirandus advenerat, et plurimis Dei sanctis, in veritate nou magis lui praedicator quam mei iactans revelavi.“²⁾

Din termenii cu cari vorbește Paulin, (să nu uităm: fostul prefect al Galiilor, bărbat din mare viță aristocratică romană, prieten al marilor Augustin, Ambrozie, Hieronim și a sf. tei Melanii) despre Nichita al nostru rezultă cu multă dreptate, că și Nichita a fost aievea un om cu multă vază și autoritate între episcopii de pe vremea lui, încât înșiși Romanii fără îndoială cei din Roma îl admirau pentru erudiția și sfințenia sa. — Din faptul că Paulin îl numește „venerabilis“, urmează atât sfințenia cât și etatea mai înaintată a S.-lui nostru. Păcat că nu precizează s. Paulin că „ex Dacia“ de unde, din ce localitate vine sf. Nichita. Totuși locul reședinței episcopale a s.-lui Nichita nu ne rămâne necunoscut, căci îl găsim, adevărat că sub diferite forme corupte de Romatiana, Romanciana, Romanicia, Rumessiana, Romansiana, Remisiana etc. (corect: Remesiana testificat de itinerarile vechi) în manuscrisele operei lui Ghenadie de Marsilia (de viris illustribus Ecelliae) unde vom vedea, că tratează despre Nichita al nostru într'un capitol întreg (al 22-lea). Paulin încă ne spune ceva despre patria lui Nichita: că e Dacia și că e aproape de Scupi în Dacia mediterană (Iugoslavia de azi). Așa în carmen XVII „ibis et Scupos patriae propinquos

Dardanus hospes;“ sau: „ibis Arctos procul usque Dacos“ (vei merge spre Nord, departe până la Daci). Evident că aici e vorbă de Dacii din

¹⁾ cf. I. Zeiller: Les origines chretiennes p. 169.

²⁾ cf. Paulin ed. Hartel, t. 30 p. 92 sg. carmen 17.

cele două provincii romane (ripensis și mediterană) cari singure se numeau atunci cu acest nume. Dacia lui Traian era pe atunci „terra barbarum“.

Ar fi o chestiune cu mult mai interesantă, și de valoare pentru noi, să știm dacă Dacia (Aureliană) era de fapt și patria natală, nu numai episcopală a lui Nichita. Unele pasagii foarte expresive al sf.-lui Paulin, în numitele poezii, cred că ne îndreptățesc pe deplin părerea că Dacia, ori chiar Remesiana ar fi fost locul de naștere al sf.-lui nostru.

Iată cele mai marcante locuri din numitele poezii:

„Cuncta Nicetae Dominus secundet
„Donec optato *patriam* vehatur
Laetus ad *urbem*“.

„Ergo dux idem modo prosequatur
„Te via, qua nunc properas revertenc
„Ire Niceta, *patrioque* reddat
Limine tutum“.

„Ibis et Scupos *patriae* propinquos
Dardanus hospes“.

„Easto nobiscum licet ad *paternam*
Veneris urbem¹⁾“

Un alt fapt de o importanță capitală, ce rezultă din această mărturie a lui Paulin e, dupăcum a relevat lucrul și d. Vasile Pârvan, valorosul nostru istoriograf²⁾ e că Nichita nu numai desvoaltă la Dunărea în sec. IV—V, deci pe timpul cel mai tulbure al invasiunilor barbare, o activitate curat latinească și romană (mărturie și operele lui), ci ține Dacia în strânsă legătură sufletească cu Apusul latin prin produsele litare ce le aduce și respândește aici.

¹⁾ Contribuții epigrafice... Socec 1911.

²⁾ Cf. Reincet: Studien über die Briefe des heil. Paulinus von Nola. 1904² p. 21 sqq. I. Brochet: La correspondance de St. Paulin de Nole et de Sulpice Severe, Paris, 1906, p. 35—41. — Bardenhewer: Potrologie³ p. 388 — A. Baudrillart: San Paulino vescovo di Nola, trad. ital. Roma. Desclée 1911, p. 11.

Poeziile lui Paulin ne dau încă și alte informațiuni prețioase despre s. Nichita.

Aceste poezii sunt scrise cu ocazia vizitelor ce le-a făcut s. Nichita prietenului său Paulin în anii 399 și 402.

Paulin sărbătorea an de an comemorarea sf.-lui Felix, patronului său către care avuse o devoțiune specială.

Cea dintâiu comemorare a s.-lui Felix o făcuse Paulin în Gallia, înainte de stabilirea lui în Campania Italiei, la anul 394, când scrise întâiul carmen matalițiu¹. Poezia a 17 o scrise la anul 402, a 27-a la anul 404, epistola a 29 (către Sulpiciu Sever) la a. 400.¹)

În poezia 27, scrisă la 404 pentru a noua comemorare a lui Felix ținută de Paulin la a. 402, când fu și Nichita de față, cântă Paulin

„Venisti tandem quarto mihi redditus anno“
(Carmen XXVII v. 333)-

ceace înseamnă, că cealaltă vizită la Paulin o făcuse Nichita la a. 399.

Aceasta concordă bine cu cele ce spune Paulin în epistola 29 citată mai sus, scrisă, la a. 400²) către Sulpiciu Sever.

2. În poezia XVII găsim pasagii caracteristice pentru legătura prietenească dintre Paulin și Nichita, precum și dintre acesta și credincioși săi. Paulin, care petrecuse se vede mai multe zile petrecute în societatea lui Nichita, regretă mult despărțirea, și deacea îl roagă, că deși trebuie să se despartă trupește, să rămână³) „sine fine“ sufletește Nichita trebuie să plece, pentru că îl chiamă țara îndepărtată ce o cultivă¹); fiii lui sufletești îl doresc ca vițeei reținuți mult timp dela maica lor și-l pretind ca pe un tată al lor⁴) Nichita e pentru credinciși săi fericiți ca un Hristos:

„O nimis terra et populi beati
„Quos modo a nobis remeans aditis
„Quos tu accedens pede visitabit
Christus et ore“⁵).

¹) Vezi Brochet, l. c.

²) a. c. p. 81.

³) ibid. p. 82.

⁴) ibid. v. 57 sqq.

⁵) ibid. p. 82.

În cele ce urmează Paulin descrie călătoria lui Nichita, însoțindu-l cu gândul până în patria-i depărtată, Dacia („Ibid Arctos procul usque Dacos“ *ibid.* vv. 17 p. 82). — Din această descriere lungă, în care-și deplasează sf. Paulin întreaga forță a imaginației sale vii, e de remarcant, că la Hydruntum (Otranto) și Lupiae (tot acolo) Nichita a fost primit solemn de către „fratres“, et „sorores innubae“ sub cari sunt a se înțelege, evident, călugări și călugărițe. Nu e exclus, ca sf. Nichita să fi adus de pe acolo personal care să-l ajute întru evangelizarea regiunilor noastre.

„Semper Hydruntum Lupiasque vectum
 „Innubae fratrum simul et sororum
 „Ambient uno dominum canentes
 Ore catervae“¹⁾.

Tot aceasta presupunere a noastră o confirmă și faptul, că la a doua vizită a sa, Nichita se prezintă la Paulin însoțit de „amici“ = *amicis comitatus*, sub cari probabil, sunt a se înțelege preoți luați cu sine din Roma sau altă localitate, spre a-l ajuta în opera sa misionară dela Dunăre²⁾.

Dr. A. TĂUTU.

„De ai fi bun la suflet și curat, atunci fără piedecă toate le-ai vedea și le-ai înțelege bine. Inima curată pătrunde în cer și în Infern.“

(Imit. 2, 4).

¹⁾ Ibid. v. 85 p. 85.

²⁾ Ep. XXVII Hardel, o. c. p. 148.

Apologia sfintei Uniri.

Multe lupte s'au deslănțuit împotriva Bisericii noastre unite cu Roma. Par'că reluarea străvechilor legături cu leagănul originii noastre și cu centrul Bisericii universale ar fi un lucru nedemn de noi. Atăcată a fost sf. Unire chiar dela început din toate părțile, dar steagul ei n'a fost biruit niciodată, pentrucă devotații ei fii l-au apărat cu credință și demnitate. La toate atacurile din toate vremile ai noștri au răspuns cu hotărîre: Credința Romei e adevărată! La lumina acestei credințe s'au înviorat conștiințele, cari au depus muncă și jertfă pe altarul națiunii. Că lumina Romei creștine ne este firească, au dovedit-o rezultatele activității de două veacuri ale acestei prigonite instituțiuni. Mulți se încumetă să întunece meritele sfintei Uniri, dar istoria imparțială vorbește tuturor vremilor despre reînvierea poporului românesc prin Unirea cu Roma creștină. Oameni distinși, cari nici n'au fost măcar fii ai acestei Biserici, i-au țesut frumoase elogii, încât numai din scrierile lor se poate scrie o apologie a sf. Uniri. Acesta e lucru știut. E de remarcant însă, că acești oameni au accentuat numai recunoașterea operei naționale și culturale a Bisericii noastre, pentrucă numai aceasta îi preocupa, iar laturea religioasă au trecut-o cu vederea. Ai noștri au strigat: Roma creștină! Ei au auzit numai: Roma! De aceea apologia lor nu este întreaga apologie a Unirii.

Dar în ciuda vitregiei vremilor, Biserica noastră a realizat și o cultură religioasă în sufletul acestui popor, Ea a spart întunerecul necunoaștinței și din acest punct de vedere. Cine va arăta cu date și cu cifre programul acesta religios, va scrie o apologie mai adevărată a sf. Uniri, de cum au scris-o erudiții ei prietini, cari privesc totul numai din interes național. Apologia aceasta este chemată să dovedescă limpede, că activitatea națională a Unirii își are baza în credință și morala creștină, din cari s'au inspirat luptătorii la muncă și

la jertfă. Fără credință și fără morală nu s'ar fi înfăptuit trezirea unui popor aproape amorțit.

Astăzi iarăși suntem încolțiți din toate părțile. Unirea e atăcată și subminată cu intențiunea de a fi desființată. În arhivele parohiale și diecezane se adună zi de zi dovezi grăitoare despre „atacurile concertice“ îndreptate împotriva Unirii. S'a constatat și aceea, că aceste atacuri violente provin dintr'un fanatism odios pus în slujba unei politici nefaste. Nu numai caracterul misiunilor creștine nu se desprinde din atacurile aceste, dar nici măcar interesele de ordin național. Și totuși... așa e bine. Dumnezeu permite încercarea aceasta asupra noastră pentru preamărirea sfintei Unirii. Trebuie să fim ceruți ca grâul, ca să se dovedească în fața națiunii și a lumii rostul Unirii între Români. Dacă am fi fost lăsați în pace puțin s'ar fi interesat de noi. Astăzi însă problema Uniri preocupă opinia publică. Chestia Bisericii noastre se discută în cercuri largi. Față de ținuta ostilă a adversarilor, avem rezistența hotărâtă a devotaților fii ai Bisericii unite, cari aveau să fie vrednici de marii lor străbuni. Mai mult! Chiar în tabăra contrară începe să pătrundă lumina adevăratului rost al Unirii. După război se caută o nouă orientare a lumii, îndeosebi o nouă orientare religioasă, fără de care nici chestia socială nu se desleagă. Omenirea amăgită și decepționată își caută echilibrul. Rezolvirea este creștinismul universal, pururea viu și triumfător. Acesta este în Biserica Romei, care între Români este reprezentată prin Unire. De aceea primim cu nespusă bucurie toate încercările, cari ținesc la orientarea noastră spre Roma, îndeosebi când vin dela persoane, cari până acum au avut alte vederi. Când dl Dr. N. C. Paulescu recunoaște îndreptățirea primatului în Biserică pe baza scripturii ¹⁾, când dl O. Ghibu își exprimă dorința, ca Români să desbrace prejudecățile de veacuri pe teren religios... și să se apropie de frații Latini din Apus ²⁾, când dl E. Bucuța aude glasul de chemare al Romei și constată că între Apus și Răsărit deosebiri de dogmă sunt neînsemnate și chiar în chestia despre înțâietatea Papei s'ar putea ușor sta de vorbă ³⁾.... când dl N. Crainic e convins că singur catolicismul e unitate și or-

¹⁾ Sinagoga și Biserica, București 1924.

²⁾ Societatea de mâine, Nr. 25 — 1924.

³⁾ Gândirea, Iunie 1925.

ganizație ¹⁾, și când P. S. episcop Visarion Puiu spune cu tărie sinceră în sf. sinod din București, că o singură patriarhie în întreagă lumea creștină întrunește astăzi toate condițiile pentru a exista și aceea este patriarhia Romei ²⁾, noi vedem că începe a se scrie o nouă și adevărată apologie a Unirii, care e superioară apologiei din trecut. Când auzim vocile de indignare ieșite din rândurile taberei contrare, nu împotriva noastră, ci împotriva nesocotiților, cari ne atacă din aceeași tabără, când aurim dorințele adevăraților patrioți, ca neopăgânismului distrugător de Biserică și de patrie să se opună creștinismul viu și vivificator al Romei creștine, înțelegem că rostul Unirii n'a apus, ci dimpotrivă începe să fie înțeles în adevărata lui însemnătate. De data aceasta la strigătul nostru: Roma creștină! — primim răspunsul plin de înțeles: Da, Roma creștină! Să mai răbdăm puțin, să mai suferim, să ne jertfim, până când raza adevărului va străluci atât de puternic, încât să nu fie ochiu care să n'o vadă!

Și când sufletele senine vor primi lumina credinței pentru mântuirea lor și pentru triumful națiunii, atunci se va scrie cea mai glorioasă pagină din istoria sfintei Uniri.

DR. IOAN T. MARIANESCU.

„De va strica cineva casa lui Dumnezeu, strica-l va pe acela Dumnezeu, căci biserica lui Dumnezeu sfântă este, carea sunteți voi”.

I. Cor. 3, 17.

¹⁾ Cuvântul, 12 Iulie 1925.

²⁾ Unirea, Nr. 25 — 1925.

Sfântul Pavel ca fiul neamului său.

— Gânduri creștine asupra iubirii de lege și neam. —

Cetim la Isaia prorocul: »Că nu sunt sfaturile mele ca sfaturile voastre, nici căile mele cași căile voastre. Ci cât este cerul departe de pământ, așa sunt departe căile mele de căile voastre și cugetele mele de cugetele voastre«. (Isaia 55, 8—9). Fericit va fi deci bărbatul, căruia destăinuindu-i Domnul sfaturile sale, va părăsi boldurile pământeste ale inimii și cugetului său, — oricât iar fi acelea de dragi, — și va urma calea întrezărită la lumina ce vine de sus. Va fi înțeles, un atare om, ori nu va fi iubit ori dușmănit, — de-o fi una de-o fi alta: el cu puteri tot mereu și tainic întinerite, va trece printre semenii săi, luminând prăpăstii, sfidând obstacole, răscolind vifore, deschizând noi orizonturi, trăgând vâlul pe pe nebănuite, strălucite adevăruri. Să nu ne prea mirăm însă, știind, că vasele acestea alese din darul lui Dumnezeu sunt ce sunt (1 Cor. 15 10). Mai de grabă să repetăm cu gând de închinare: Cât sunt de necuprinse judecățile lui, (Dumnezeu) și necurmăte căile lui! (Rom. 11, 33). și nici că se poate să nu ne inundeze sufletul acest gând, când vedem cum darul Aceluia, în cazul concret de care ne ocupăm, face, ca odrasla fariseului din Tars al Ciliciei, din vrășmaș neîmpăcat al învățaturii Nazarineanului și a tot ce i-se părea că nu-i Jidov și nu-i după legea jidovească, să devină sluga lui Hristos și

Apostolul neamurilor

detestate și urgisite mai 'nainte, rămânând însă în aceeași vreme din călărit de idei curate, curățite în focul Duhului sfânt, — fiu iubit până la paroxism al neamului său.

S'ar părea paradoxal acest lucru, și totuși așa este. Vedea delă porțile Damascului, »Guvernul Răsăritului«, a săvârșit în sufletul lui Pavel această minune, — suntem ispitiți să zicem: — mai mare decât toate minunile cele dedemult. Cetatea aceasta, delă întemeierea ei, care se pierde în negura viacurilor apuse și până în zilele de cari se vorbește aici văzuse multe,

mari și minunate întâmplări¹ dar în măreție și urmări una nu se poate asemăna cu cea notată în Faptele Apostolilor (22, 6—10; 26, 12—18).

În ziua aceea de Dumnezeu binecuvântată, Saul, întovărit de ajutoare date anume (Fapte 26, 14) și provăzut cu cărți dela arhieru și dela »toată bătrînimea«, către frații din Damasc (Fapte 22, 5), s'apropie de cetate cu hotărîrea nestrămütată, și'n isprăvile de până aci, (Fapte 7, 58; 8, 3; 9, 1—2; 22, 19—20; 26; 9—11; Cor. 15, 9 ș. a.). de-a aduce în lanțuri la Ierusalim, pe »trădătorii« Legii și a neamului. Planul avea să-i isbutească că atât mai vartos cu »frații« formau acolo o colonie numeroasă, cu sinagogă impozantă, iar exarhul cărmuia orașul în numele lui Aretas III. Philodemos socrul lui Irod Antipa. La caz de lipsă se putea conta deci și pe puterea armată a acestuia.

Dar: căile mele nu sunt căile voastre...

»Și a fost când mergeam eu și mă apropiam de Damasc, cu putere și cu rânduială dela arhieru, la amiază-zi, de'ndată a strălucit o lumină din ceriu, mai mult decât strălucirea soarelui și căzând noi toți la pământ, eu am auzit glas grăind către mine și zicând jidovește: Saule, Saule, ce mă prigonești! Și a zis către mine: eu sunt Isus Nazarineanul, pe carele tu îl

¹ Peaici își purtasera oștirile Hammurabi cel vestit (Amarfal-ul biblic, 2133—2078) și soții, învingători asupra alor cinci împărați ai Pentapolei, mai apoi fugind dinaintea lui Avram, carele »au căzut asupra lor noaptea, el și slugile lui, și i-au lovit pe ei și i-au gonit până la Hoval, care este deastînga Damascului«. (Facere 14, 15). Lui Avram i-a fost de bun ajutor în această întreprindere de salvare a lui Lot, sluga sa Eliezer, care era din Damasc. (Facere 15, 2). — David, — într'un iuruș năpraznic, sdrobește acest oraș cu toți cei 22,000 »oameni Sirieni« ai lui (2 Imp. 8, 9), Pentru aceasta Razon, rege în Damasc, o să poarte Sâmbetele lui Israil în toate zilele împărăției lui Solpmon. (3 Imp. 11, 25), »dușmănie ce va face să răsune de multe ori orașul de pregătiri răsboinice și după ce Razon se va fi coborît în groapă, obosit de-o ură oarbă, rămasă moștenire la urmași. Benhadad II. înfrînt de Ahab, o să cuibăriască, de silă, în orașul scaunului său crăiesc, fii de-ai lui Israil (3. Imp. 20, 34: »ieșiri voi pune ție«). Harța aceasta înveninată va da prilej lui Salmanasar II. Rammaniror III. Tiglathpicleser III., regi asirieni, s'aducă prăpăd și pustiire așa zicând asupra lui (4 Imp 17, 7—9). Și aici nu se vor stînge bine tăciunii rămași din ultimul incendiu, când vecinătățile înmărmurite vor afla că Oloferne, generalul lui Nabucodonosor »s'a pogorît în câmpul Damascului pe vremea secerei de grâu și a ars toate țarinile lor și turmele și cirezile le-a omorît«. (Iudita, 2, 20. Cumplite vremuri de cumplită orgie! Noroc că urmează zile mai senine sub Dariu, Alexandru cel Mare, Seleucizi, Antioh din Cyzicum iar mai pe urmă Damascul ajunge sub oblăduirea lui Aretas Philhelenes, rege arab, care întemeiază dinastia nabatheică, einastie vasală Romanilor (dela 64 a. Hr. — 105 d. Hr.)

prigonești. — Și am zis: ce voi face, Doamne? Iară Domnul a zis către mine: scoală-te și mergi în Damasc și acolo se vor spune ție toate, câte-ți sunt rânduite să le faci. (Fapte 22, 5—10; 26, 12—15).

Cu aceasta viața lui Pavel ia o întorsătură nouă. Firea lui, în cecece fusese ea mai bună: în sinceritate și acțiune irepridă va rămânea aceeași, activitatea însă și-o va desfășura în alvie nouă, sub impulsul viu al unor ideale curățite de tot ce era în ele efemer, trecător, nedesăvârșit ori deadreptul greșit, dar respectat și urmat cu sfințenie neprecupețită, în buncredință. Căci Pavel în toate ale lui și totdeauna fusese de-o adorabilă bunăcredință să rătăciască până în sfârșit, îi va arăta calea adevrului, el se va hotărî imediat, fără restricții, în cătrău s'apuce. Și iată că vedenii de pe cale a făcut lumină în sufletul său: Isus e viu; el este Mesia, dorirea neamurilor, Dumnezeu mai presus de toate, și l'a agrăit pe numele lui familiar; a vorbit cu el jidovește: iubește așadară, limba și neamul acesta!

»Ce vom face Doamne? s'aude smerită, răspicată nezăbavnica întrebare. Anania îl botează și așa zicând cu creștetul încă umed de apa botezului, — la el între hotărîre și executare n'are nici un intermezzo, — sinagoga Damascului îl aude vestind dumnezeirea lui Isus celui din Nazaretul Galileii. (Fapte, 26, 70). Prea mare-i era fericirea și prea aprinsă dragostea față de ai săi ca să se fi putut stăpâni să nu le facă cunoscută cât mai în grabă vestea de bine ce pentru el era deja realitate văzută, vie. Dar ca oarecând Isaia (6, 5), cu care era multe puncte de înrudire așa se vede, că după toate pregătirile de până aci, chiar și după alegerea făcută de însuși Domnul. (Fapte 26, 16—18) el nu se credea destul de pregătit pentru slujba la care era chemat. Se lasă prin urmare de vestirea cuvântului și se retrage în pustia Arabiei (în așa numita Arabia Petraea), departe de lume, aproape de Dumnezeu, sub povara puternicelor impresii din urmă, în tovărășia cunoștințelor câștigate în școală și în viață, a gândurilor și a dorurilor vechi și noue, (cari reclamau imperios o definitivă limpezire și armonizare.¹

¹ Câtă temerități, ca să nu zic impietate, trebuie, ca cineva să aibă îndrăsneala a se arăta la taina hirotoniei, chiar și în proprietatea unor pecece de hârtie, cu numire de testimonii, câștigate — Dumnezeu știe cum! — după niște »examene-comedie, »trecute« în grabă, cu un bagaj minuscul de cunoștințe profesionale, teologice, comprimate și acelea pentru moment, în memorie, pentru clipele întrebării, la repezeală, sau împintenarea »zelului« de-a se oploși cât mai iute în Canaanul poziției luate la ochi!

Ar fi bine ca la noi așa ceva să nu se potrivească la nici un cer real, dar și atunci excursia aceasta teoretică își are îndreptățirea. Nu va nega nime că sunt posibile cazuri ca celea la cari se face aluzie și la cari ne gândim cu oroare. Om nepregătit în slujbă însemnată, crimă națională fără doar și poate.

Din această Maureză a deșertului arabic Pavel iese lămurit în vechile îndoieli, întărit în noiile vederi și oțelit în puterile sufletului, gata spre tot lucrul bun. De acum e în clar cu poziția ce are să ocupe față cu Legea, Neamul și Străinii: chestiile mari cari au agitat în toată vremea sufletul său. Linia de conduită odată bine stabilită și precizată, nimic nu-l va mai abate dela ea: nici vrășmășia alor săi, nici disprețul celor străini (Fapte 17, 18), nici prigoni, nici primejdii, nici chiar moartea sălnică. Ceriul s'a milostivit cu el încredințându-i cuvinte de adevăr și mântuire; dânsul e creștin de aceasta (2 Tim. 1, 12), precum conștiu este că vai lui dacă nu va servi vorba cerului (1 Cor 9, 16) și încă Jidovului mai întâiu (1 Cor. 13, 14) poporului neascultător și împotrivă grăitor (Isaia 65, 2), mult întunec având aceasta în minte, adunat veacuri dearându-l, în urma păcatelor, a prejudecăților, a zăpăcelii povățuitorilor firești¹ și învățăturilor profeților mincinoși. Haosul de rătăcirii în care orbica Israil vedea el bine era vremea să fie înlăturat, pentru ca lumina să strălucească în sfârșit și peste norodul ce uumbla paralizat întru întunec și lăcuia, ros de prostie și patimi, în laturea și umbra morții (Is. 9, 2), mai ales că zilele de lumină și mântuire, văzute de feciorul lui Amos, sosiră. »Fraților, scrie Pavel, dorul inimii mele și rugăciunea mea către Dumnezeu este pentru mântuirea lui Israil«. Rom. 10, 1), Mănat de acest dor al inimii și de darul lui Dumnezeu ce sălășluia întru el și-i șoptia că numai adevărul poate slobozi din robie (In. 8, 32), din orice robie singuratică și neamuri, nu pregeta să înfrunte, — cu risicul a tot ce putea risca, — rătăcirii consacrate din fatale, apărute cu dârzenie haotică, din partea alor săi. Intre acestea cea mai deplorabilă era adorarea superstițioasă a Legii ceremoniale² și aspra observață înăbușitoare de orice avânt a nenumăratelor obiceiuri de-a bătrânilor (15, 2—6) ce din păcătoșenia unor povățuitori orbi și fățarnici (Mt. 23, 24, sgg), apăsa ca un colos (Mt. 23, 4) asupra conștiinței bieților »am-haesz-i »blăstămați« (Io. 7, 49), desprețuiți și Incunjuțați în contactul social.³

¹ Isaia, 1, 5: »Tot capul spre durere și toată inima spre întristare«. Sub cap sunt de ase înțelege principii, iar sub inimă înțelegeți și învățatii poporului, sau preoții. Cf. Ios. Knabenbauer: Commentarius în Isaiam prophetum. Psrisiis 1887. vol. I. p. 35.

² *Liber Iubilaeorum*, opera unui cărturar din Palestina de pe vremea Hasmoneilor (135—104) vrea să dovedească nici mai mult nici mai puțin decât: durația veșnică și puterea obligatorie absolută a Legii ceremoniale! — Cf. Dr. Székely o. c. pag. 353 sg. 9.

³ Un »păcat« contra sentințelor cărturarilor era socotit mai greu ca unul contra Scripturii. — Un חֶבֶר (chaber = tovarăș) nu era iertat să vândă nimic solid sau fluid numai אִמְהָרֵז (am-haarez = un biet »globae adstrictus«) nici se cumpere ceva fluid dela acesta; nu putea să mîie la el, nici să-l acopere cu haina sa. — Cf. Dr. Ios. Felteu o. c. pag. 343 și 380.

Horățiu, clasicul păgân nu se sfia să deie în vileag expresie scârbii sale față de plebe: Ori profanum vulgus et arces. Asemenea fac și mormintele spoite din Țara Sfântă, păzând la încrucișeri de ulițe, cu advorile lor lățite și mărginile veșmintelor lărgite ori lăfărindu-și mutrele de prefăcută, mincinoasă cucerire în scaunul li Moise, (Mt. 23, 2—5, 27), în vreme la biata massă brută, prostită de zdroaba zilei, după pâine și de sporovăiala „dascărilor” se frământă, se enervează, visează visuri bolnave de mărire și răzbunare, în căsuțele sărace, patrate, de lut, acoperite orizontal, cu pământ, peste trunchiurile ce slujesc de grinzi, până când în dosul strămoșeștilor ferestruice cu gratii ori cu obloane (Cântarea Cântărilor 2. 9 și Pilde (Valgata) 7, 6), se vor stânge întru deșertăciune și zilele acestor biete hume însuflețite, bigote și platnice, ușor de fanatizat pe teme religioase, cu deosebire pe tema Legii strămoșești fals interpretate, rău înțelese, — calul bun de călărit al tuturor diletanților fără suflet. ¹

¹ Toute comune ches nous! — abstrăgând dela calitățile superioare ale neamului nostru. Altcum e îndeobște cunoscut cât se perorează la noi pe tema »legii strămoșești» prezentându-se ca atare, — contra adevărului istoric bine stabilit — tătul urei grecești contra a tot ce-i roman, ură intrupată grecii: Fotie și Cerularie. Neadevărul își asociază în această »apostolie» sui generis neștiința ascultătorilor, — Foarte probabil și a declaratorilor, — contând pe momentul psihologic evidențial de Dr. A. Grama: »Oameni fără cultură, catolici, ortodocși, calvini și alții, nu se prea îndătimează a-și părăsi religiunea și a trece la alta. Motivul ce-l aduc, este de comun, că nu voiesc să-și părăsiască legea stgămșească». Pentru ce însă? Pentru că doară sunt convingși din argumente solide că »legea strămoșească» e adevărată? Nici decum! Ci pentrucă neînțelegând nimica din nici o lege, n'au nici un motiv de a se lega pe una mai tare ca pe alta, de că una e »lege strămoșească» și alta nu. Și apoi respectul acesta cu »strămoși», dară numai acesta, și nici o altă convicțiune bazată, îi face și pe ei să se lege de »legea strămoșească» și nu de altele. Sub »legee» însă înțeleg numai formele dinafară ale religiunii». Cf. Cestiuni din dreptul și istoria bisericii românești unite. Blaj 1893 vol. I. pag. 129—130.

Ascultând trăncănelile »naționalicești»-ritoricești ale atâtor »neodidiniți», îi vine omului în minte Pepinescu alui Iacob Negruzzi, carele decetează cu ifos patriotic:

»Domnilor...!

Industria și comerțul să vă fie românești;
Românești de-acum să fie dogmele bisericesti.

Românească să vă fie băutura și mâncarea
Mândrul soare sus pe ceruri românește să lucească
Căci română e deasupra împărăția cerească.
Românesc e Domnul sfântul!
Așa zău!

Pavel cunoaște învățătura cărturarilor privitor la lege și la datinile bătrânilor; știe cât de adânc e infiltrată această învățătură în inima poporului și *acum* știe și cât de greșită și fatală e învățătura aceasta, cu obiceiurile ei cari au stricat legea lui Dumnezeu (Mt. 15, 6). Ce va pace deci? Să se pună și el pe punctul de vedere așa de drag comodității: *laisser faire*, *laisser aller*? Absit! Să nu fie! Opinia publică impune tăcere în atari împrejurări sufletelor slabe și speculanților fără conștiință, cari profitează în urma rătăcirii de obște. Dorul inimii lui însă este mântuirea lui Israil, la aceea ce știa că se poate ajunge numai prin abandonarea greșelii și primirea cu suflet curat și smerit a adevărului întreg. De aceea, cu îndrăzneala ce o dă siguranța absolută de a fi pe calea cea bună și dragostea aprinsă ce vrea să fie de folos, zicând tot ce putea risca, Pavel se pune în calea valului stârnit de rătăcirea zilei și după ce lămurește că, în sine și relative »legea stântă este și poruncă sfântă și dreaptă și bună« (Rom. 7, 12) face îndrăzneată, pânăci nemaipomenita destăinuire, că e departe de a fi desăvârșită »pentru că legea nu a săvârșit nimic (Vulgata: *Nihil ad perfectum adduxit lex*), ci aducere este numai la mai bună nădejde, prin carea ne apropiem de Dumnezeu«. (Evrei 7, 19). Rostul ei era mărginit în timp și loc: avea să fie Jidovilor povătuitoare la Hristos (Gal, 3, 24) ceremoniile ei ritualistice fiind numai niște »îndreptări de-ale timpului, rânduite până la vremea îndreptării«. (Evrei 9, 10), Acele ceremonii și obiceiuri acum nemi mai având rost, nu mai obligă; erau numai »umbra celor viitoare, iară trupul e a lui Hristos«. (Col. 2, 17); altcum: acelea erau »stihii slabe și sărace«. (Gal 4, 9). »Slabe, zice sf. Toma de Aquino, fiindcă nu pot curăța de păcat; dar această slăbiciune provine tocmai din faptul că-s sărace, adică din faptul că nu conțin grația«. (Cf. Zschokke o. c. pag. 98).

Quot verba, tot tonitrua! ar zice sf. Ieronim; câte afirmații. atâtea declarații de războiu școalei farisaice și greșelii ce se oțeria, osificată otrăvită, într'o opinie publică îmbăxită de exhibițiile »științifice« ticluite după gustul unui hyperșovinism bolnav și mărginit a majorității celor ce fuseseră sau erau »dascăli« în Israil. Așa stând lucrurile, situația sf. Pavel era, cu adevărat Grozavă. Nu-i oare grozav să lupți împotriva unor credințe cași dogmatizate, ale unei mulțimi rabiaste, ațâțată de samsari înverșunați, fără scrupul și interesați în cauză? Numai cât un popor îl ferecești nu măgulindu-i scăderile și acoperindu-i greșelile, cum fac demagogii ahtiați după aplauze și accesoriile palpabile, ci arătându-i primejdiile și desvăluindu-i prăpastiile, spre cari îl târâsc inevitabil anumite idei, anumite directive. nenorocos puse si urmate sub înrluriri nefaste.¹ Se prea poate apoi că vre-un

¹ Gustave Le Bon are o axiomă ce merită să fie fixată aici și mult meditată: »A face să pătrundă o idee falsă în sufletul mulțimilor, înseamnă să aprinzi un incendiu, ale cărui ravagii nimenea nu poate să le prevadă«. — Cf. Psihologia Popoarelor. Trad. de Streinu. București (Bibl. Oriental) pag. 22.

Tertul sfântos o să timbreze de »om primejdios« (Fapte 24, 5) pe cel ce se trudește să oprească alunecarea pe povârniș, iar vulgul o să-i răcnească în față, din batierele inimi, că trebuie luat de pe pământ »câci nui vrednic să trăiască« (Fapte 22, 22), — dar cu toate acestea toți cei desmeteciți vor recunoaște într'un asemenea om cel mai de dorit și cel mai de valoare dar al cerului, oricât s'ar sili să-l învăluie și să-l întunece perversitatea zilei și zeflemeaua prostiei răutăcioase în toată vremea.¹ Apostolul neamurilor s'a împărtășit și de una și de alta, satis superque, din partea alor săi, drept dovadă de cum sunt răsplătiți deatâtea ori cei mai buni fii cei are un neam. Un »nour de mărturi« (Erei 12, 1) spunea că tot așa fusese »răsplătit« și în trecut ceice veniseră cu solie de bine și pace la casa lui Israil cea îndărătnică și vâ-toasă la inimă (Eredul 3, 7). Sf. Pavel zugrăvește cu emoție cum întreagă pleiada aceea de inaintași »prin batjocuri și prin bătăi au luat ispită, încă și prin legături și temniță; uciși au fost cu pietri, tăieți au fost cu fier-răstrău¹, ispitiți au fost, cu ucidere de sabie au murit, umblat-au în cojoace și în piei de capre, lipsiți fiind, năcăjiți,) de rău su-părați (de cari nu era lumea vrednică); în prostii rătăcind și în crepăturile pământului. (Evrei 11, 36—38). Și totuși toți aceștia, și-au iubit cu înfocare neamul, până la capătul vieții lor înfrigate și chinuite. Dela aceștia ia el pildă și dela patrioții de bălci, eroii de tarabă, măscăricii naționali, traficantii tuturor simțemintelor alese stigmatizați și cunoscuți sub numirea de preoți mincinoși. Câte zile amare nu făcuseră acești lupi răpitori îmbrăcați în haine de oi (Mt. 7, 15) tuturor voitorilor de bine ai lui Israil dela Moise și până la Pavel! Cu acești câini (Filip 3, 2) al căror cuvânt viclean la cei simpli găsește hrană ca gangrena (2 Tim. 2, 17) va avea și el de furcă și-i vor pricinuși și lui mulți ani de durere și tulburare speța aceasta ticăloasă ce-și făcuse o specialitate din a lucra cele mincinoase (Ier. 6, 13) o cunoștea și o perhoresca, căci erau zugrăviți în colorile iadului pe paginile Cărților slinte. Flecăreți (Evrei 13, 4) șarlantani fără inimă (Ier. 6, 14), mitarnici (Michea 3, 11) bețivi smințiți (Isaia 25, 4), ce a se rușina nu știu (Ier 8, 12), se intrud în tot locul înșelând poporul (Lechil 13 10) voile inimilor sale prorocind ei² mărind prin aceasta confuzia (Is. 1, 5) întunecând zările limpezite de adevărații prefeți, rupând zăgăzurile puse de aceștia imoralității unui neam păcătos de feliul său, »popor plin de păcate, sămânță rea, fii fărădelege« (Is. 1, 4), încât Ieremia, patriotul întregu și luminat, vărsând prăpădul făcut de

¹ Ebionicii, o sectă eretică judeo-creștină, după cum remarcă sf. Ireneu (pela 202) repudiau sf. Pavel »apostatam eum legis dicentes«. Cf. Adv. Haer. I. 26, 2. (P. G. VII. col. 687. — Vorba lui Pușkin: Auzi-vei judecata proștilor și risul mulțimii...

² Ier. 14, 14. — Par că aude omul pe Alecu Russo al nostru: »Fal-sul patriotism este masca egoismului în timpurile de tulburare«.

această ciumă națională, se tângiue desnădăjdut și exacerbat: »Pentru prorocii, sdrobotu-s'a inima mea întru mine, clătitus'au toate oasele mele, făcutu-m'am ca un bărbat sdrobot și ca un amețit de viu«. (Ier. 23, 9).

Afurisită speță, prorocii aceia mincinoși! (De cei de acum, dela noi și de aiurea, las să povestească alții). Sarul Tarsanul, — cum îl recomandă Domnul pe Pavel lui Anania (Fapte 9, 11) n'are cu ei nimic comun. Iubirea lui de neam e desinteresată, aprinsă și curată ca focul jertfelnicului din apropierea Sântei Sfințiilor, e statornică și stăruitoare ca viața, tace ca moartea. Și de când cu trecerea în slujba lui Isus, pe carele îl știe mai presus de toate Dumnezeu binecuvântat în veci (Rom. 9, 5), simțământul acesta, avut și pân'aci, s'a tot potențat în intensitate și s'a purificat în claritate. Lumea de idei și mediul nou erau doar, sub acest respect, de-o splendoare fascinantă. Și înainte de toate Invățătorul însuși, — ca să nu mai pomenim pe ce-i ce-l împrejmuiseră, și i-se asemanau, — cât de mult a iubit acest neam din care se trăgea după trup,¹ măcar că într'un

¹ Rom. 9, 3—5: »Frații mei, Rudele mele după trup... sunt Israiltenii... din ai căror părinți este Hristos după trup«. — Va să zică Mântuitorul lumii după trup, τὸ κατὰ σάρκα, este jidan sadea. Așa susține sf. Pavel și așa caută să susținem și noi, chiar și cu risicul de a fi învinovați pentru aceasta din partea dlui A. C. Cuza de »îndoită blasfemie, religioasă și totodată și științifică«. — Vezi: A. C. Cuza: Naționalitatea în artă? București, »Minerva«. 1915 286 sgg. unde se rledează pentru teza contrară celei apostolice. — Numai cât noi credem că toate combinațiile hipotetice alui Houston Stewart Chamberlain, Paul, Haupt și ceilalți, ori-cât ar fi ele de ingenioase, nu pot devalora mărturia genalogiei lui Mateiu (1, 1—16) nici nu ne pot convinge că Preacurata Mamă a lui Isus nu ar fi știut ce vorbește — aceasta ar fi, după noi, adevărată blasfemie, — când cu glas de bucurie, jubilează la vestea că o să vină Mesia și deci cel Preainalt »luat-a pe Israil sluga sa, pomenind mila sa, precum a grăit cătră părinții nostri, lui Avram și seminției lui până în veac«. (Luc. 1, 54—55) — Dealtcum însuși Chamberlain razimă o afirmație categorică pe-o »probabilitate« despre care el singur nu crede mai mult decât că »echivalează aproape cu siguranță«. (o. c. pag. 302). Iar Haupt operează cu »se poate« și cu insinuări ca aceste: »Este excesiv de improbabil ca Isus să fi jost un fiu al lui David« (t. a. 303). Noi credem, din potrivă, cu dreptul Simeon, că Isus este mărirea lui Israil (Lc. 2, 32) și stăm pe lângă Mântuitorul însuși, care nu reproșează bătrânilor jidovi din Capernaum ce se întrepun la el pentru sutașul roman, întărindu-și rugămintea cu apelul deghizat la conștiința națională a Domnului: »este vrednic să-i dai lui aceasta, căci iubește neamul nostru« (cu subînțelesul: care este și al tău) (cum cetim la Lc. 7, 4, 5). — Ori doară Luca evanghelistul, cel exact până la pedanterie, să nu fi știut de-or fost Jidovi acești bătrâni, ori ba? Cu greu să poate primi supoziția acestor. Aici mai mult ca oriunde stă cumcă: contra facta unu valent argumenta, deși bucuroși le-am primi. Notez într-un

moment de sfântă și îndreptățită amărăciune apostrofase pe bun drept acest neam necredincios și îndărătnic (Mt. 17, 17; Lc. 9, 41) învățat la inimă, cu urechile îngreuiate și cu ochii închiși (Mt. 13, 15) neam rău și destrăbălat, pe care îl vor osândi păgânii din Ninive și împărăteasa, asemenea păgână, dela miazăzi (Mt. 12, 39, 41—42).

Dar constatările acestea dureroase nu l-au împiedecat cătuși de puțin să spună Samarinencii, nu fără oarecare mândrie, că mântuirea din Jidovi este (Io. 4, 22) și să-și arate îngrijorarea primordială pentru oile pierdute ale casei lui Israil (Mt. 15, 24). Limba acestui popor a vorbit-o; sărbătorile acestui popor le-a prăsnuit în portul acestui popor a cutreerat satele, orașele, cătunele, dealurile, văile, țarinile, apele Palestinei; ocupațiile acestui popor, florile, holdele, paserile și celelalte viețuitoare, schimbările atmosferice și prognosticurile populare în legătură cu ele cataclismele trecute, bucuriile și miserile prezente: tot ce împrejmua acest popor, întra o țesătură aleasă în măiastra broderie a dumnezeestilor sale cuvântări. Figurile mari ale trecutului: Avram, Isac, Iacob, Moise, Danil, Solomon, Zaharie, fiul lui Barahie și altele, cine le-a evocat cu mai multă dragoste înțelegătoare? Și cine a vărsat mai amare și mai sincere lacrimi de compătimire, asupra desastrului cetății lui David cu Acela din a cărui inimă a sbuciumat sfâșietorul bocet ce va răsuna atât de lugubru de lungul veacurilor: Ierusalime... Mt. 23, 37 și Lc. 13, 34 și 19 și 42).

— Cine?...

Cunoscând Maistrul, vom înțelege și ucenicul. Pavel și ca apostol al neamurilor e mândru că poate numi de neam al său neamul jidovesc. La cetățenia sa romană se provoacă numai în cazuri extreme (de ex. Fapte 22, 25), dar obârșia sa jidovească o anunță, așa, zicând, la tot pasul. Acest lucru ține să-l știe Lizias căpitanul (Fapte 21, 39) plebea din Ierusalim (Fapte 22, 3) regele Agripa (Fapte 26, 4) Credincioșii din Roma Chesarului (Rom. 9, 3—4. 11—1) și lumea întreagă: »De sunt Evrei, sunt și eu, de sunt Israeliteni, sunt și eu, sămânța lui Avram de sunt, și eu« (2 Cor. 11, 22). Și cum îl mistue dorul de-a trezi odată din letargie acest popor și de a-l ajuta să ajungă la mărirea hărăzită lui de Dumnezeu, dar hazardată în chip criminal! »Adevăr zic în Hristos că întristare mare am și neîncetată durere în inima mea, rudele mele după trup, cari sunt Israilitenii (Rom. 9, 1—4). Intristare și durere adâncă sinceră și — rodnică, pentrucă e insuflată de-o iubire nețărnută,

cât: să nu se uite graba semnificativă cu carea sf. Pavel adaugă că Hristos e Dumnezeu. Se uimia și el de o ne mai auzită umilire ca aceasta și se nevoiește s'o înfrumusețeze, apoteozând-o. Cași cum ar fi zis: s'a născut din Jidovi, — și atâta tot. Incolo n'a sămănat de fel a Jidov.

ce nu se epuizează în of-uri neputincioase ci, în nădejdea, întemeiată pe credința, că la Dumnezeu nici un cuvânt nu este cu neputință, lucrează, se sârguește, îmbărbătează, învață plânge asaltează ceriul zi și noapte cu rugăciuni și suspine, așteptând milostivire, Celui ce poartă grija la toată zidirea. În lungile și obositoare sale drumuri¹, Pavel după obiceiul său, se îndreaptă, regulat pretutindenea, în primul rând, spre sinagoga neamului și-a amintirilor sale din copilărie. Căuta și el oile pierdute ale casei lui Israil și știa că aci le va întâlni... Așa îl vedeau făcând la sosirea sa în Salamis (Fapte 13, 5) Antiohia Pisidiei (13, 14), Iconium (14, 1) Beroea (17, 10), Thesalonica (17, 2), Corinth (18, 4), Efes (18, 19) — și în tot locul ude se află sinagogă. Doria să fie în apropierea ei. La Corinth locuiește o vreme la Aquila și Priscilla (Fapte 18,) iar dela ei se mută la Jidov: la Just »a căruia casă era lipită de sinagogă« (Fapte 18, 7) Tot acest dor de frați îl zorește ca la trei zile după ce ajunge la Roma în prinsoare, să cheme la sfat, pe mai marii Jidovilor (Fapte 28, 17), — frații săi după trup, față de cari în inima lui nu era decât dragoste iertătoare, carea pentru orice rău îndurat caută și știe afla o expliere liniștitoare, fără să îngăduie pe-o clipită măcar, echiparea respectului și dragostei către neamul din care făceau parte cu toții, bun și rău,² și cari, ori cât ar fi fost de netrebnici, dar se trăgeau din părinți aleși odinioară de Dumnezeuul poporului lui Israil (Fapte 13, 17).

Ce n'a făcut Pavel numai să-i poată dobândi pentru Hristos, spre al lor bine și a neamului mărire! Se tunde întru nazireu (Fapte 18, 18); ține calendarul jidovesc (1 Cor. 16, 8; Fapte 27, 9: Ion Kippor); face pe Timoteiu să se taie împrejur (Fapte 16, 3) se deprinde în meșteșugul de a face corturi (Fapte 18, 3), ca atâția Rabini mici și mari, cu un cuvânt: se face Jidovilor ca un Jidov, ca pe Jidovi să-i dobândească (1 Cor. 9, 20), și tot aceasta având-o în vedere (Rom. 11, 13) rabdă foame, sete și golătate, (1 Cor. 4, 11) se învață și a se sătura și a flămânzi (Filip 4, 12), întru toate năcăjit, dinafară răsboaie, dinlăuntru temeri (2 Cor. 7, 5) — dar Israil, împietrit, nu vrea să înțeleagă. Sufletul lui Pavel e încolțit de temeri sinistre. Se întreabă cu spaimă chinuitoare: »Au doară a lăpădat Dumnezeu pe poporul său?« și își răspunde grăbit, ca pentru a-și potoli nedumerirea comprimantă ce vrea să-l covârșescă: Nici decum, căci și eu Israiltean sunt, din sămânța lui Avram, din neamul lui Beniamin.

¹ Bună oră primul său drum apostolic (44—51) a străbătut o distanță de circa 2000 km. iar calea dela Antiohia la Corinth, făcută într'a doua călătorie (52—54) dă cam 2500 km. Cf. Pözl o. c. pag. 274.

² Nu-i o simplă întâmplare, ci e consecvența conștie, carea de câte ori aduce vorba, pune regulat pe Jidov în locul dintâiu și numai după aceea pomenește alt neam. Cf. Rom. 1, 16; 1 Cor. 10, 32 Rom. 3, 9 et. Colos. 3, 11 apare ca un lapsus calami.

Nu a lăpădat Dumnezeu pe poporul său... « (Rom. 11, 1—2). Imaginația vie a lui Pavel caută, adună, cumpănește prerogativele neamului său în fața cerului, încearcă a forța oarecum pe această cale o privire în taina ce învăluie destinele casei lui Israil, ce pare a fi așa de sombru și cuprinzător, că frații săi »sunt Israilteni, a căroră este moștenirea fiască și mărirea și testamentul și rânduiala legii și slujba și făgăduințele, din ai căror părinți este Hristos după trup« (Rom. 9, 4—5) — un noian de privilegii, viziunea răpitoare a căroră indrituia perspectiva mântuirii lui Israil, și smulse mișcătoarea declarație: »că așa fi poftit eu însumi a fi despărțit de Hristos pentru frații mei« (Rom. 9, 3) declarație stupefiantă, făcută, cum zice Corneliu a Lapide¹ »heroico quoddam excessu« — căci altceva ce se mai zici? Și să nu se uite că el face mărturisirea aceasta sublimă, de-un eroism fără pereche² la anul 58 după ce în chip atât de dureros experimentase deja deatâtea ori brutalitatea de fiare nesățioasă a »fraților«, urmele cărei brutalități le purta neșterse în trupul său și de altfel slăbuț și mărunțel,³ sub mantaua învechită de purtare, urgitată din Troada, unde o uitase odată, la Carp (2 Tim. 4, 13), desigur în preocuparea atot covârșitoare de ideea obsedantă a luminării și fericirii celor ce-l stălciseră deatâtea ori în bătăi sângeroase

DUMITRU NEDA.

¹ Cf. Cornelius a Lapide: Comentarius in Scripturam Sacram. Parisiis. 1868. vol. XVIII. pag. 157.

² Grecescul *ἀνάθεμα* (cu ε, căci este și un *ἀνάθημα*), corespunde evreiescului *דָּמָא* și înseamnă ceva înstrăinat de Dumnezeu, de ex. om lăpădat de biserică, abominabil și de esitat. Pavel deci dorește să fie »cherem«, adică să fie despărțit pe veci de prezența fericitoare, — dar nu de dragostea — lui Hristos, pentru că în locul său care e o singură persoană, să fie fericit un neam întreg. Dorința aceasta, obiective, nici n'a fost nici nu putea fi eficace; subiective însă da, a fost cucernică, sfântă și eficace, întrucât Apostolul ar fi dorit de fapt să fie cum spunea, dacă și Dumnezeu ar fi voit a așa (*εὐχόμεν*). Cf. Bernardin a Piconio — M. Hetzenauer: Triplex expositio. Beati Pauli Apostoli epistolae ad Romanos. Oeni ponte. 1891. pag. 304—305.

³ Apostolul însuși, din Efes, aduce aminte Corintenilor (1 Cor. 2, 3) că a fost la ei întru slăbiciune, (*ασθενεια*), iar din Filipi le reamintește acelorași (2 Cor. 10, 10) disprețul cu carele vorbesc unii de timpul lui slab, — în comparație cu Varnava, — fostul său tovarăș de învățătură la picioarele lui Gamaliel, — asemănat cu Joe, gloatele din Listra văd în Pavel numai pe crainicul acelaia (Fapte 14, 11). Tradiția cuprinsă în apocrifele *Πράξεις Παύλου Καὶ Θεόκλη* (o parte din Actele pauline, scrise în Asia mică pela a. 170, cum afirmă O. Bardenhewer: Geschichte der altchristlichen Literatur. vol. 1² Freiburg I. Br. 1913 pag. 561) l'a fixat pe Pavel așa: Bărbat mic de stat, pleșuv, cu picioarele puțin curbate, de o ținută nobilă, cu sprâncenele stufoase, concrescute, nasul aquilin, figură simpatică și amicală, cu o față de-o atracție îngerească. Cf. Ott Pfeleiderer: Das Urchristentum, seine Schriften und Lehren,² Berlin 1902. pag. 173. — Pe o medalie de bronz din veac. II. descoperită de arheologul Boldetti ies în relief: capul pleșuv, fruntea boltită, nasul aquilin și barba lungă, așa numita »barbă de filozof« Cf. Pözl o. c. pag. 135.

INSEMNAȚI.

Vrășmașii satelor. Am relevat, în câteva notițe, starea tristă de lucruri din unele comune rurale și ne-am bucurat că această stare nu este a tuturor satelor noastre.

În preocupările noastre de ordin social și național, nu ne-am ferit să aducem mărturii serioase, autorizate despre starea sanitară, culturală și economică a unor comune rurale în zilele de după război.

Totdeauna am susținut, că la sate ar trebui se fie trimiși oameni cu vederi largi, mari de suflet, întregi la minte, cari se facă acolo adevărat apostolat mână 'n mână cu preoțimea.

Să vedem acum cine stă în calea propășirii țăranilor, cine sunt vinovați de starea apatică și de neîncredere în târgoveți a satelor românești.

Cine sunt vinovații satelor? Vrășmași satelor sunt toți acei cari, trimiși fiind de stăpânire să facă administrație în comunele rurale, pătrund acolo, săraci de ideal, cu duhul pricopselii, așa cum merg căutătorii de aur în ținuturile coloniale.

Cu deosebire, cele dintâi experiențe făcute pe temeiul și cu prilejul votului obștesc, au introdus la sate un fel de caricatură a vieții orășenești.

Nimeni nu se mai gândește, desigur, astăzi să conteste foloasele votului obștesc din punctul de vedere al bineînțelesei democrații. Partea tristă a lucrului este că politicianismul a împărțit satele în tabere adverse, cloace de patimi și de interese mărunte, în mijlocul cărora intelectualii de inimă și cu gânduri bune, fie ei învățători, doctori, preoți s'au judecători, stau ca între ciocan și nicovală, loviți dintr'o parte, ciocăniți în toate împrejurările, atunci când ei înțeleg să-și ia rolul de apostoli în serios. Acelaș lucru se întâmplă și cu acei oameni politici, comprehensivi și cu dor de țară, cari răsbat la sate cu gândul cel mai bun al înălțării țării.

Amare decepții întâmpină și aceștia când vin în atingere nevoită cu corbii de pradă ai țăranimii.

De aceea n'au de unde să învețe sătenii nici cum să se gospodărească între ei, nici cum să se bucure și ei de roadele civilizației orășenești, multă-puțină câtă avem.

De aci yine și stăruința neîncrederii sătenilor în »domni«, prăpastia nefirească dintre sate și orașe, ale cărei pricini au fost unele înaintea războiului, sunt altele astăzi, după război.

În străinătate, preocuparea oamenilor superiori este aceea de a introduce și la sate confortul caselor, în vederea desfințării întru totul a gra-niții dintre acestea.

Noi nu putem avea pretenția ca dintr'odată să facem această îndreptare. Ar fi un salt nefiresc și cu atât mai primejdios.

Putem face însă altceva. Putem trimite la sate nu oameni de strânsură ca până acum ci suflete bune, minți sănătoase, energii hotărâte.

Putem creia la sate școli superioare, acolo, în conductul intim al naturii, unde învățătura cărții va fi ferită de șgomotul turburător și stricăcios al orașelor.

Încetul cu încetul, se va da satelor, pe această cale, o nouă înfățișare. Copii țăranilor nu vor mai năzui să sporească pauperismul orășenesc,

ci se vor strădui să ducă mai departe gospodăria părinților, îmbunătățind-o, desăvășind-o.

Iată drumul, schițat în linii largi. Cei cari se gândesc la amănunte, pot întocmi studii, — dar pot face mai ales fapte, căci de vorbărie e sătulă lumea

În tot cazul, noi nu contenim să credem că în inima satelor sunt nebănuite energii, cari n'așteaptă decât să ne arate toată vâpaia avântului lor.

O acțiune serioasă, einstită și stăruitoare la sate, le va mântui pe acestea de vrăsmășia lor actuală și le va da înviorarea necesară întregului neam românesc. (U.) I. L.

Examenul medical înaintea căsătoriei. Există în Franța o Societate Eugenică, al cărei scop este de-a recurge la toate măsurile pentru ca generațiile să fie tot mai sănătoase și mai apte în lupta vieții.

Era firește ca una din preocupările acestei Societăți să fie supravegherea părinților bolnavi ca ei să nu procreze urmași slabi și pradă boalelor.

De aci a eșit problema și desideratul examenului medical înainte de căsătorie. D-rul Schreiber, care este secretarul general al Societății de Eugenică în Franța a scris de curând un articol în revista internațională »Vers la Santé« (organ al Federației ligilor de Cruce-Roșie din lume) în care expune stadiul problemei. S'a propus chiar în Franța înființarea unui certificat de aptitudine la căsătorie.

Aceasta cere obligația unui examen medical anterior. Însă obiceiurile, prejudecățile, vechea educație primită până acuma face ca această obligațiune să fie greu de introdus, având contra ei aversiunea tuturor candidaților la căsătorie.

Dar dacă obligația legală este greu de introdus în această materie, se cere o largă expansiune și popularizare a ideii că în interesul suprem al rasei, spre binele omenirii, și din cele mai firești preocupări filantropice este absolut necesar ca părinții să nu întemeze o familie, decât atunci când sunt sănătoși.

Astfel cu bună știință își asumă răspunderea morală de-a propaga boala, mizeria și suferința în însăși familia ce ei o creiază. Societatea holandeză a înțeles nevoia unei educații, în locul obligației legale, și a publicat instrucțiuni și povețe prin care se arată pericolul unei căsătorii făcute de părinți bolnavi.

Se speră astfel că prin educație rațională se va putea creia în suflete ideea că sunt răspunderi imense pe care omul le are, față de el, de copii săi și de societatea în care trăiește, răspunderi cari dacă n'au sancțiuni legale până acuma, au însă sancțiunea conștiinței morale, dinaintea căreia nici-un om normal alcătuit, nu scapă. Mai există și remușcarea și și părezeza de rău a faptei ce duce la crimă. La acești factori morali trebuie să ne gândim de multe ori în viață.

Alcătuirea unei familii să nu fie oare o problemă vrednică de studiat?

Și paternitatea să nu aibă altă valoare sufletească, în omenire, de cât are răsunetul ei instinctiv, în lumea animalelor? PETRONIUS.

Marea migrațiune a popoarelor din Balcani. Statele balcanice și-au schimbat aspectul etnic în ultimul timp.

Infrângerea grecilor în Asia Mică în 1922 a însemnat unul din evenimentele cele mai mari din istoria contemporană. Exodul populației grecești din Asia și Europa, emigrațiunea în masă a unei populații îngrozită, dîtrugerea Smirnei au fost etape cari au adus la aceea convenție din Lausanne — cu schimbul de populații din Turcia și Bulgaria — care este marea eveniment al istoriei contemporane.

Aproape două milioane de greci dela Trapezunt, Lamsun, Nicea, Alexandretta până la Afion-Kara kisar și Smirna — au fost goniți spre Grecia ca marfă de schimb.

Și nenorocirea e bună la ceva. A *Quelque chose malheur est bon* -- s'a dovedit pe deplin îndeplătită cu această ocazie. Grecia renunțând la un vis multimilenar de a avea Asia Mică și Constantinopolul, a căutat să tragă toate consecințele înfrângerii sale.

Nefiind decât o populație minimă, o minoritate fără importanță în Asia și la Constantinopol, de unde trebuie să se expatrieze mai curând sau mai târziu -- Helenismul nu mai are ce căuta peste Mare.

Convingându-se de acest lucru și profitând de orbirea fanatică a turcilor învingători, Grecia a rezolvat o grea problemă la ea acasă.

Astfel importanta minoritate musulmană din Grecia a fost expediată în Asia. Astfel peste un milion de musulmani dintre cari mulți, musulmani albanezi au lăsat loc liber pentru refugiații greci din Asia Mică, servind ca schimb.

Mai departe Grecia a căutat să se desbare și de populația bulgară dela granițele ei, astfel că peste două sute de mii de refugiați bulgari din Turcia și din Macedonia au sosit în Bulgaria.

Națiuni unitare În câțiva ani aspetul peninsulei Balcanice s'a schimbat. Din șapte milioane cât e populația Greciei vor fi vr'o 500.000 de elogeni, dintre cari 140.000 slavofoni pe cari îi pretind deopotrivă Jugoslavia și Bulgaria --, vr'o sută de mii de Evrei -- cei mai mulți la Salonic și vr'o jumătate de milion de Români, dintre cari marea majoritate grecizați sau pe cale de grecizare. Chiar Evreii și Slavonii sunt aproape desnaționalizați -- (și Grecia considerându-i ca populație proprie a refuzat să-i considere ca minoritate jugoslavă în tratativele din Iunie trecut dela Belgrad).

Astfel Grecia are o populație aproape greacă, Turcia idem -- prin expulsarea în masă a Grecilor și prin masacrarea sistematică a Armenilor. Jugoslavia a reușit pe slavofonii din Bulgaria să-i apropie de Belgrad și să uite de Sofia. Cu modul acesta grava problemă a Macedoniei nu mai este decât o amintire a trecutului.

Românii din Peninsula Balcanică. În aceste mari schimbări etnice minoritatea românească trebuia să sufere și ea în peninsula balcanică. Mii de Români sub presiunea crescândă a refugiaților greci au rămas fără pământuri. Guvernul român colonizându-i în Dobrogea nouă face o frumoasă operă națională. Să nu uităm, însă că nu toți Românii și Aromânii pot fi colonizați. Mare parte din ei sunt negustori, meseriași, -- prea puțini agricultori și mulți se ocupă cu pășunatul vitelor și cu negoțul brânzei, oilor și caprelor, cașcavalului, untului, etc. prin reglementarea pășunatului în Grecia, ei au primit o mare lovitură, dar mulți din ei sunt bogați și în afară de pericol.

Cei dela orașe sunt pe cale de desnaționalizare lentă, își mențin limba maternă -- cu o datorie de onoare.

Prestigiul crescând a României, interesarea ei cât mai vie de acești frați, va fi programul continuu al tuturor guvernelor românești. Tratativele și puterea României ne conferă dreptul să apărăm numai în mod cultural -- pe acești frați -- cari sunt avangarda propășirii culturale și economice de mâine a României. (V.)

Pentru Macedoromânii cari rămân acasă nu există altă soluție spre ași putea păstra ființa în mijlocul mării greco-iugoslave decât creerea unei biserici naționale unite cu Roma. Acelaș lucru se poate spune și de Românii din Bulgaria și de cei de peste Nistru. (s.)

MISCELLANEA.

Biserica lui Petru Maior. Biserica unită din Reghin, în curtea căreia se găsește cavoul de curând sărbătoritului Bar. Vasile Popp, fost prezident al „Astrei”, a fost clădită între anii 1891—1811. Zece ani a durat edificarea unei biserițe, care azi s’ar putea clădi în câteva luni! Pe atunci, însă, ridicarea unei biserici românești într’un orașel în care populația românească era în infimă minoritate, constituia desigur un act de mare îndrăzneală.

Această îndrăzneală a avut-o la începutul veacului trecut Petru Maior, care pe locul unde se află azi biserica a instalat într’o noapte un clopot, care a doua zi a chemat la rugăciune pe pușinii români, locuitori ai Reghinului.

Din acest punct de vedere mica biserică din Reghin are valoarea unui monument istoric.

În curtea, care o împrejmuiește, sunt câteva morminte, printre cari unul cu o modestă cruce de piatră poartă următoarea inscripție:

„Acsi se Hodgynește, en Domnul Ioan, Marinovits, grec și negustor și Titor și Fundator, Sfinii Bisertsi acesteia, sau neskut e orașul Mega, Tarnova, en Țara Turçaske en anu 175s și sau kasetorit en Szasz Regen e anu 1793 și au reposat en Domnul en anul 1842 en 6 Oktober“. (Pt.)

Descoperiri arheologice în Mangalia. Fiind delegat de comisiunea monumentelor istorice (Direcția muzeului de antichități) d. prof. Teofil Saveanu dela Universitatea din Cernăuți, a început săpăturile arheologice din campania verii 1925 la Mangalia, care acopere ruinele vechei Callatis, fiica Heracleei doric. Chiar la început s’au semnalat două inscripții fragmentare găsite de d-rul Buirescu pe proprietățile sale din Mangalia.

Aceste inscripții votive eline datează din epoca romană. Una din ele ne vorbește despre ridicarea de către Iulius Kapros și Claudia Ploteina, a unor altare în onoarea unor zei.

O mânășă de amforă poartă ștampila cu numele „Nasso Doi no“ Inscripțiile de pe mânășă sunt indicii importante asupra industriei ceramice în legătură cu chestiunea economică-comercială. (u.)

Expansiunea natalității în Germania. Rezultatele complete și definitive ale recensământului în Germania au fost publicate zilele trecute.

Dăm aci, în rezumat, mișcarea populației germane în 1924, comparată cu cea din 1923 -- cu excepția teritoriului din Sarre, care nu intră în aceste cifre:

În 1923 au fost: 1,241.304 nașteri și 868,403 decese, — cu un excedent deci de nașteri care se fixează la 332,901 suflete.

În 1924 numărului nașterilor a crescut la 1,268.542, al deceselor a scăzut la 759,604, iar excedentul s’a mărit atingând 508 878 suflete.

În jurul acestor cifre se pot face următoarele observațiuni:

Nașterele și decesele.

Cifra nașterilor continuă să crească. Proporția lor — în acest moment de 28 de fiecare căsătorie — a depășit cu circa 50% pe cea din anul trecut, și dacă se ține seamă de primele 6 luni ale acestui an, proporția va atinge 3 nașteri de fiecare căsătorie.

Pe de alta parte, trebuie subliniată importanta scădere a deceselor: aproape 100 mii mai puțini morți în 1924 decât în 1923. Scăderea aceasta privește în cea mai mare parte mortalitatea infantilă care s'a micșorat dela 170.441 la 137.282, — trecând deci dela 13 1% la 10 8 la sută.

Medici germani afirmă că în zece ani de aci încolo mortalitatea infantilă se va reduce la cel puțin 7%.

Mișcarea populației în Franța,

„Le Matin“ care înregistrează aceste cifre, face o comparație întristătoare cu mișcarea populației franceze: în 1924, întreaga populație a Franței abea a crescut cu 70.900 de viitori cetățeni, iar în anul acesta nu va ajunge nici la atâta, Franța are astăzi natalitatea cea mai joasă din Europa, și grozava ei mortalitate este de 17 la sută, față de 10,8 la sută, în Germania.

Dacă, pe de altă parte, se face repartiția populației în raport cu suprafața, se ajunge la constatarea că pe un kilometru pătrat de pământ sunt 72 francezi, 130 germani, 130 italieni, 210 olandezi, 250 englezi și 250 belgieni

Cine ia locul.

Această densitate a populației la vecinii noștri, zice ziarul francez, — și lipsa de natalitate suficientă, cre o repercusiune directă, și neliniștitoare asupra faptului, că un mare număr de străini vin să ocupe locul lăsat liber de francezi. Astfel, după date oficiale statistice, trăesc în Franța 700.000 italieni, 350.000 spanioli, 400.000 belgieni, 400.008 ruși, 100.000 polonezi, 100.000 portughezi, 70.000 englezi, 60.000 americani, 50.000 elvețieni, etc.

„O politică a natalității.“

Un exemplu tipic de această invazie streină este cel din departamentul Izère. Pentru o populație franceză, în descreștere, de 525.000 francezi, se găsesc azi 270.000 streini, pe când înainte de războiu nu erau decât 14.000! Dacă această progresiune continuă — și pare că așa este, — în câțiva ani vor fi în acest departament tot atâția streini cât și francezi. Atunci chestiunea „asimilării“ — operă lungă, supusă fatal echilibrului demografic, devine imposibilă de rezolvat.

De mult s'a spus și s'a scris că izvorul puterii și bogăției Germaniei este în puternica ei natalitate,

Ziarul francez scoate un nou strigăt de alarmă și spune că dacă Franța nu vrea să fie colonizată cu streini sau să dispară într'o zi de pe harta lumii, trebuie să adopte fără întârziere „o politică a natalității“. (V.)

Cărți, Reviste, Ziare.

Ajutoral pontifical pentru copii infometati din Rusia. (L'aide pontificale aux enfants affamés de Russie). Iată o broșură care trebuie să se afle în mâinile tuturor. Publicată în *Orientalia Christiana*, conține textul unei mișcătoare conferințe, în care R. P. Herbigny, președintele Institutului oriental, a relevat această minunată întreprindere a milosteniei pontificale. Într'adevăr este o dramă cece povestesc aceste 80 de pagini în 4 capitole: Foamea; Pregătirea ajutoarelor; Repartizarea ajutoarelor; Munca pentru organizație; sunt povestite și expuse deasemenea în numeroase ilustrațiuni. Atât de tragică cât se poate foamea din Rusia să fie imaginată s'a observat că, după ce ai citit expunerea atât de documentată a lui R. P. Herbigny, realitatea este cu mult mai tragică încă; cu toate acestea nu este puțin uimitoare abundența ajutorului întreprins de sf. Scaun, ai cărui reprezentanți au creat în Rusia 12 magazine mari centrale, cari au ameliorat zilnic subsistența alor 960,000 persoane: din April 1922 până în Februarie 1923, s'au distribuit după o măsură necesară, 2046 tone de alimente. Aceasta n'a fost deloc, (cu toate acestea) perioada în care activitate caritabilă să fi atins maximul dezvoltării sale: cel mai mare avânt s'a atins din luna Mai până la recolta din Septembrie 1923.

Da, aceste pagini povestesc o sguuitoare dramă; în adevăr din 21 Martie până în 25 se desfășoară în Moscova procesul celor cinci-spre-zece prelați și preoți catolici, dintre cari Mgr Budbiewicz a fost trimis morții în Vinerea-mare, aleasă intenționat...

»In acest timp mai multe secțiuni din al 3-lea Internațional comunist reclamă o sentință de moarte Papei însuși«.

»Pentruce însăfârșit această condamnare a Papei?« întreba marele ziar moscovit Pravda, a doua zi după executarea Mgrului Budkiewicz. Pentru a opri un popor muribund de a fi nutrit și scăpat de oroarea de-a muri de foame. El este deci responsabil de moartea acestui întreg popor.

»... »Cu aceeași dată, de altmintrelea, alți Ruși, printre cei emigrați, scriau că Papa era amicul și aliatul acestor comuniști cari masacrau fii lui și cari îl reclamau pentru al condamna la moarte și al executa.

Cu toate acestea Papa nu s'a (lăsat) oprit nici de calomniile acelor și nici de incompresibilitatea acestora. El nu-și chemă trimișii săi (oct. 1923 Sept. 1924), pe cari ziua sau acțiunea lor, îi isbeau de obstacole însurpabile... Înșă destule suflete ruse au fost atinse de această milostivire părințească, atât de delicat desinteresată. Broșura lui R. P. Herbigny încheie printr'o expunere a durerilor celor mai semnificative de grațitudine.

V. Demetrius. Nuvele Alese (»Biblioteca Semănătorul« No. 90—92, Arad, Prețul 15 lei).
Activitatea literară a dlui V. Demetrius, mai cu seamă proza d-sale este bine cunoscută de publicul nostru cetitor.

Volumul de nuvele alese pe care-l publică »Biblioteca Semănătorul« din Arad, va grăbi răspândirea în cercuri cât mai largi a câtorva dintre cele mai frumoase și mai caracteristice pagini de proză ale dlui V. Demetrius.

Scrișul dlui Demetrius găsește un teren prielnic atât la orașe, cât și la sate. Nuvelele lui vor găsi prieteni mulți și statornici printre iubitorii de literatură.

Ștefan Meteș: Moșiile Domnilor și boerilor din Țările române în Ardeal și Ungaria. (»Biblioteca Semănătorul« No. 83—84 Arad Prețul 10 Lei).

Din o mulțime de documente adunate de prin arhive și biblioteci, tânărul și harnicul istoriograf Ștefan Meteș a alcătuit această broșură despre Moșiile Domnilor și boerilor din Țările române în Ardeal și Ungaria. Cu bogăție de date, dl Ștefan Meteș studiază puternica influență ce au avut-o Domnii și boerii din principatele române asupra vieții românești din Ardeal.

Prezența Domnilor și boerilor de dincolo de Carpați între iobagii Ardeleni a fost de-un neprețuit folos pentru neamul nostru.

Acești Domni și boeri le-au clădit Românilor ardeleni lăcașuri sfinte pe cari le-au înzestrat cu odăjdii și cu cărți bisericești.

Și nu odată Români din Ardeal au găsit sprijin la voievozii Munteni și Moldoveni contra asupririlor ungarești și săsești.

Cartea dlui Ștefan Meteș ne luminează o parte a trecutului nostru pe aceste pământuri. Ea oferă o lectură foarte interesantă și n'avem cuvinte îndestul de calde pentru a o recomanda cetitorilor noștri.

Elena Farago: Scrisori. (»Biblioteca Semănătorul« No. 93, Arad, Prețul 5 lei).

În cele 64 de pagini ale volumașului, marea noastră poetă publică un ciclu de scrisori de toată frumsețea. Întâlnim în aceste pagini, versuri cari farmecă și fură... Freamătă în ele acelas suflet, pe care l'am întâlnit și în celelalte volume ale d-nei Farago... fructe grele d' belșuguri cerești.

Volumșul poetei Elena Farago vine pe urma unei activități rodnice pe câmpul literaturii noastre și nu ne îndoim, o singură clipă, de călduroasa primire ce i-o va face publicul nostru cetitor.

Ion Montani: Valul care trece (»Biblioteca Semănătorul« No. 95—96, Arad. Prețul 10 Lei)

Volumul »Valul care trece« e al doilea pe care dl Ion Montani îl publică în »Biblioteca Semănătorul«.

Despre bogata activitate a dlui Ioan Montani lasăm să urmeze aceste juste aprecieri ale dlui E. Lovinescu:

»Activitatea publicistică de un pătrar de veac a dlui Ion Montani este bine cunoscută în Ardeal; prin seriozitatea problemelor pușe prin n' velul discuției și ceiace e mai puțin obișnuit în Ardeal, prin relieful expresiei rotunde și prin armonia arhitectonică cu care se încadrează ideea, o astfel de activitate merită se fie cunoscută și în vechiul regat. Publicistica dlui Ion Montani e de calitate culturală și literală; când ceace e bine gândit despre lucruri ce trec interesul momentului e și bine exprimat, se cuvine să înfrunte, sub forma cărții, și reflexia cetitorului atent«.

Adevărul literar și artistic, numărul din 30 August, este închinat lui Ioan Slavici. Reproduseri din opera scriitorului și articole ocazionale de Mihail Sadoveanu, G. Galaction, Octav Botez, Dem. Teodorescu ș. a. Refinam din cuvântarea scriitorului G. Galaction ținută la mormântul lui Slavici următoarea justă caracterizare a personalității dispărutului:

„O, îndurerați prieteni! să aducem închinăciunea noastră cea mai profundă caracterului rectilin. omului dintr'o bucată, care a avut cinstea puțin comună să fie aspru cenzurat pentru aceleași convingeri, odată de dușmanii neamului și a doua oară de neamul propriu.

„Dar bunul nostru bătrân e dincolo de această lume zgomotoasă, oarbă și deșartă!

„A trecut prin ea cu rară înțelepciune, cu superioară îngăduință, cu un stoicism care duce gândul înapoi spre modele antice

„Să nu fim mai prejos, în această oră de durere, decât acela care, timp de-o jumătate de veac, a fost cumpănit, plin de vigoare și de virtute“.

„Cartea industriașului român“ cuprinzând lecțiuni din domeniul matematicii industriale, a fizicii, chimiei, tehnologiei, economiei politice, contabilității și stilisticii industriale, lucrată de dl *Anton Domide*, directorul Școlii civile și al Școlii industriale de ucenici din Cluj, cu concursul dlor dr. *Vasile Desmirean*, conf. la Univ. Cluj, *Vasile Mehedinu*, cand. de prof. matem. și *Gheorghe Stelea*, institutor și subdirector la școala de ucenici din Cluj. Cartea cuprinde pe 351 de pagini un vast material asupra întrebuirii tabelor pentru calcularea suprafețelor și volumelor, măsurile engleze, probleme rezolvite din domeniul industriei, aritmetica industrială, calcularea devizelor, asigurări pe viață, măsuri vechi, economie politică, metalurgie și industria lemnului, chimia industrială, fizică, contabilitate industrială, legislație, corespondență industrială etc. De vânzare la autor.

Timpul de mărire și decadență al hipnotismului. Asupra hipnotismului, marele public are încă idei foarte greșite, în romane în manuale de filozofie pentru licee el trece ca o doctrină perfect stabilită. Definiția sa ar fi: hipnoza este o stare de somn particulară, în care subiectul este supus voinții altuia, hipnotizatorului și execută după voia acestuia o întreagă serie de fenomene ciudate. Așa-l concepea Charcot.

Strămoșul hipnotismului este magnetismul animal născocit de Paracelsus ce trăia pe la mijlocul veacului XVI; ideia fluidului magnetic, care provoca la om perturbări nervoase, fu reluată la sfârșitul veacului XVIII de Fr. A. Mesmer ce susținea că există un fluid universal în care toate substanțele sunt cufundate și boalele nu-s decât o perturbare în repartiția armonioasă a acestui fluid; tratarea lor consistă în restabilirea acestei armonii prin emanații fluidice. Mesmer fu primul ce întrebuițează hipnotismul ca mijloc terapeutic; deveni popular și strânse o mare avere. Dar în 1784, comisiunea Societății de medicină condamnă mesmerismul, ca atentor la bunele moravuri și Mesmer fugi. Găsi însă imitatori în Puységur, în Faria, la 1810, care adormia oamenii prin simpla poruncă »dormi«, în Potet, în Georget și Rostan care făcură experiențe la Salpêtrière. În 1825 Academia de medicină numi o comisie, care după 5 ani conchise la autenticitatea magnetismului animal; în 1837 însă Dubois, raportorul unei noi comisii, declară că totul e șarlatanie. Ingropat în Franța, magnetismul reinvie în Anglia cu James Braid, de unde trecu în America cu Grimes și reveni iarăși în Franța pe la 1860,

Atunci apăru Charcot. Dânsul, numit medic la Salpêtrière, își propuse să studieze starea nervoasă a mesmeriștilor și braidiștilor și să o

pună în legătură cu boala deja descrisă, hysteria. Charcot pleca dela ideea alieniştilor Pinel și Esquirol care erau convinși că hysteria este datorită unei tulburări genesice și nu se dezvoltă decât la femei; dânsul vedea în hysteric o stare fizică complexă, în care sistemul nervos, printr'o dispoziție inexplicabilă, crează sindrome nevropatice variate și impresionante. Această hysteric se exterioriza prin două feluri de simptome: stigmat permanente: îngustarea câmpului vizual și anestezia faringelui și accidente episodice ca: pierderea sensibilității, anorexia, tulburări trofice, spaima și crize de nervi, paralizii și contracturi, stări de letargie și catalepsie, somnambulism spontan și în fine somnul hipnotic. Pentru Charcot, toți hystericii erau hipnotizabili, iar metoda de provocare a somnului era cea utilizată de Braid și Mesmer: passe, priviri fixe, fascinație prin lumină, încurajări și ordine cu glas tare. Pe la 1890 hipnotismul e la apogeu; medicii se cred a vindeca prin el tot felul de boale, pedagogii vor să-l întrebuințeze în educație și instrucție, psihologii speră se găsească în hipnoză un minunat instrument de analiză a sufletului; nicăiri nici un adversar (doar în biserica latină!). După 1895 însă, hipnotismul începu să decadă.

Prima lovitură o dă H. Bernheim, șeful școlii din Nancy care socoate pe bolnavii lui Charcot și pe ai săi sinceri, dar capabili de sugestie și de autosugestie. Veni apoi neurologul Babinski; acesta împarte faptele observate de Charcot în trei categorii: 1) accidente de cultură medicală, adevărate stigmat inspirate bolnavului de medic; 2) accidente datorite șarlataneriei, create voluntar de bolnav și 3) admitea accidente sugerate bolnavului și vindecate tot prin sugestie. În fine Dupré, în Hystérie et Mithomanie, definește bolnavii hipnotizabili ca mithomani, caracterizați prin tendința de a altera adevărul, de a minți, a născoci legende și a simula, după el hysteria nu-i decât o simulare voluntară a unei stări morbide, iar hipnoza un caz particular al hysteriei. Deci stările de hipnoză trebuie considerate ca datorite unei contrafaceri conștiente a somnului somnambolic de către subiecte perfect treze. Dealtfel somnul hipnotic nu trebuie confundat nici cu fascinația, nici cu somnul ordinar, nici cu somnambulismul, cu care n'are nimic comun. Somnambulismul se prezintă în adevăr la unii copii, la epileptici și la cei care au trecut printr'o mare spaimă și tocmai studierea atentă a acestei afecții a făcut posibilă cuoseșterea ușoară a somnambulismului simulat.

Astăzi decadere hipnotismului este completă: nici medicii nici psihologii nu mai cred în el. (Marcel Boll. Mercure de France și V. R., Mai 1924.)

Pierre Plessis. La vengeance des Morts, Le Lys Rouge, Paris.

Șapte capitole în amintirea celor morți în război pentru patrie și pe care lumea i-a uitat. Cei morți au dorit o Franță frumoasă, dar politicienii de azi au făcut o caricatură (?). Dar martirii se vor răsbuna (V. R.)

Arthur Wauters, L'évolution du marxisme, L'Eglantine, Bruxelles.

Autorul expune teoriile lui Marx și arată schimbările pe care le-au suferit principiile marxiste, odată cu factorii care au determinat acest fenomen.

Lucrarea conține și extrase din scrierile lui Lenin în care se poate urmări evoluția doctrinei marxiste în timpul revoluției bolșevice. Dacă materialismul istoric, ca doctrină universală, a fost părăsit, își păstrează însă valoarea ca metodă de cercetare. (V. R.)

Louis Bertrand, L'ouvrier belge depuis un siècle, L'Eglantine, Bruxelles.

Autorul arată frământările și drepturile pe care muncitorii le-au câștigat prin sacrificii, încetul cu încetul. Revendicările sociale formulate vreme de un secol, abia acum după războiul mondial, au fost consacrate prin tratatul din Versailles. Arată apoi opera săvârșită după război de guverne, în trei ani de participare a socialistilor la puterea politică. (V. R.)

CRONICA.

Al 2-lea Peregrinaj la Roma pleacă în 24 c. din Timișoara peste Jimbulea, Vincovce, Zagreb, Postumia, Triest, Veneția, Bologna, Florența la Roma. De aci la Neapol, Pompei, Sorrento, Capri apoi înapoi la Roma. Întoarcerea va fi peste Adriatică dela Ancona prin Pola, Abazia, Fiume. Însoțește peregrinajul și I. P. S. Sa Mitropolitul Dr. Vasile Suci.

Minunatele impresii ale participanților la peregrinajul din primăvară ascultate de pe buzele lor și apreciate din cele publicate de presa noastră au atras un frumos număr de peregrini. (C.)

Exercițiile spirituale pentru preoțimea din Arhidieceză, conduse cu multă pricepere și dragoste de eminentul prepozit al capitolului de Gherla P. S. Dr. Octavian Domide au însemnat în istoria Blajului o nouă splendidă pagină de înălțare sufletească. Sutele de preoți, în frunte cu Mitropolitul lor, cu canonicii, cu clerul gremial, cu protopopii districtelor arhidiecezane, în tăcerea singurătății, în elanul creștineștilor deprinderi spirituale, au trăit intensiva viață a intimității cu Domnul. Bătrâni de 80 de ani, încărunțiți în zile grele, tineri abia ajunși la altar, suflete călite în războiul de toate zilele pentru interesele lui Dumnezeu în lume, purificate, îndumnezeite, au părăsit cu un fel de regret duios catedrala martoră a rugăciunilor fierbinți și a curatelor lacrimi pentru păcate, pentru ale noastre și pentru ale poporului. (C. C.)

Socialiștii și pacea lumii. Analizând desbaterile congresului internațional socialist, ținut zilele trecute la Marsilia, »Le Temps« face următoarele observațiuni:

Socialiștii din diferite țări, afiliați la Internaționala II-a au susținut diverse teze la Marsilia, referitoare la politica de pace, de care se preocupă astăzi lumea întreagă.

Dat fiind că laburiștii au fost la putere în Anglia timp de zece luni, că socialiștii sunt acum la putere cu catolicii în Belgia și că în alte țări au influențe fără a avea și răspunderile directe, s'ar fi putut constata deci de mult buna lor intenție în executarea unui program de pace. Dar se constată că acolo unde socialiștii pot influența politica externă, interesul național este predominant de tendințele și principiile Internaționalei muncitorești.

După experiențele războiului.

Până în 1914, propaganda revoluționară se întemeia pe formula simplă: acțiunea antirăzboinică. Însă războiul a dovedit că sunt factori mai puternici decât așa zisa solidaritate muncitorească ce ar determina acțiunea popoarelor.

Socialiștii germani au participat la acțiunea războinică: principiile lor s'au năruit subit. Iată că războiul nu se sfârșise, când șefii socialiști au reînceput a-și susține teoriile cerând o pace »fără învinși și fără învingători«. Socialiștii germani au făcut atunci eforturi pentru a relua contactul cu partidele socialiste din celelalte țări, când a fost evident că Germania pierduse războiul. Au urmat tratativele dela Kienthal și proiectul de conferință dela Stokholm.

Situația socialiștilor germani.

După victoria aliaților și pacea justă stabilită prin tratatul dela Versailles, politica socialistă a luat o direcție de conciliere prematură cu națiunea responsabilă de catastrofa mondială și care deși învinsă nu voia să-și recunoască obligațiunile elementare.

Toate eforturile socialiste de șase ani încoace se rezumă în a face să se uite războiul și cei cari l'au aprins.

Pentru refacerea Internaționalei muncitorești partidele socialiste din diferite țări, au dat socialiștilor ger-

mani direct sau indirect ajutoare în rezistența germană contra tratatului din Versailles, periclitând prin aceasta politica de pace generală.

Social-democrația germană deși sprijinită de socialiștii străini, ce rol are acum în țara lor?

Exclusă dela participarea în guvern, ea este redusă la o opoziție neputincioasă.

Totuși Internaționala II susține că prin ea se va desfășura politica de pace. Nu se riscă oare a obține a-celeași decepții ca în 1914?

Politica haotică a socialiștilor.

În fața protocolului dela Geneva, a proiectului de garanții de pace în occident, care este atitudinea socialiștilor?

În discursurile rostite la congresul din Marsilia s'a dovedit profunzimea lor neînțelegere. Deși toți admit necesitatea Societății Națiunilor și a protocolului care este embrionul păcii internaționale, dezacordul este între ei evident.

Socialiștii englezi socotesc pactul de garanții drept un pericol contra Rusiei, subiect de noi conflicte; francezii și germanii sunt partizanii proiectului pentru că el ar fi un pas mai mult spre organizația prevăzută de protocolul dela Geneva.

Dar argumentele lor diferă mult. Dezarmarea generală e cerută de socialiștii britanici cași de cei germani cari cer și revizuirea tratatului dela Versailles.

Francezii cer și dezarmarea morală, pe când cei din Anglia sunt în contra tratatului de arbitraj.

Dar dezarmarea o cere și d. Stresemann care nu este socialist pe când țările aliate cunosc îndeajuns felul cum dezarmează Germania.

Duplicitatea socialiștilor germani.

Cercetând bine se constată că Internaționala II care pretinde că conduce întreaga acțiune socialistă în Europa, n'are altă politică de pace decât aceea care tinde să favorizeze revizuirea tratatului din Versailles în favoarea Germaniei și să-l determine dezarmarea integrală în timp ce siguranța statelor de bună credință nu va fi deplin asigurată. (c.)

Meminisse jvabit! Fiindcă se fac număroase și stăruitoare chemări pentru neunirea bisericii românești unite cu Roma, credem că nu va fi fără interes să arătăm acestor frați că nu prea au la ce ne chema; în biserica-soră sunt stări cu mult mai îngrijorătoare decât s'ar bănui după unele aparențe. — Iată în ce culori zugrăvește Preasfinția Sa Părintele *Ilarie Teodorescu* episcopul de Constanța starea bisericii ortodoxe române acum, după răboi:

„Toate aceste cauze (neghina necredinței și ciulinii păcatelor grave) au intoxicat biserica, au paralizat-o în acțiunea ei și au făcut-o să veteze și tind ca să o surpe. Sfânta noastră biserică este azi asemenea unui rănit grav, căruii amorfându-i durerile, ar voi par'că să se ridice, dar, la cea mai mică mișcare, junghieri teribile îi taie încheieturile și-l fac neputincios a se mișca. Boala, precum vedeți, este gravă, dacă nu va fi înțeleasă în urmările ei funeste pentru neamul nostru, a cărui viață nu mai poate fi lăsată fără busola învățaturii creștine, asemenea unei corăbii fără pânză și cârmă, expusă la înec sigur în fiecare moment“. (Circulara No. 1642 din 5 Mai 1924 în revista „Tomis“, Constanța, a. I (1924) p. 44).

Și pe asemenea vas nesigur vreau să ne îmbarce frații?

— Mai bine ne este nouă să ne adăpostim pe o fărâmă cât de mică din stânca lui Petru, despre care stă scris că porțile iadului nu o vor învinge în veci. (I. G. M.)

Cancelarul Seipel contra unirii austro-germane. Citim în „Corriere della Sera“: »Înapoiindu-se dela congresul catolicilor germani, excancelarul Seipel a vorbit unor ziarști confirmând că el nu crede nici necesară nici oportună fuziunea Austriei cu Germania. Considerând că pacea nu va putea fi asigurată decât rezolvându-se chestiunile sociale, Seipel a observat că frontiera politică între germanii Reichului și germanii din Austria, a fost trasă încă din 1866.

E vădit că succesorii acelor cari în 1866 s'au hotărât pentru o Germanie fără Austria, nu pot să facă o propagandă răsunătoare pentru o po-

litică absolut opusă, fără a ține seama de realitate.

Catolicii germani și austriaci au demonstrat în congresul dela 1867, că au înțeles deosebirea fundamentală care există între națiune și stat: deși despărțiți de o graniță, ei au avut în totdeauna conștiință despre unitatea culturală a națiunii germane și despre continua colaborare spirituală.

În acelaș mod deci, germanii vor rămânea totdeauna uniți cu spiritul și pe viitor, fără a da o prea mare importanță frontierelor politice. (C. S.)

Biserica românească în slujba ei de ocrotire și edificare a neamului românesc e titlul unei conferințe a pâr. Arhim I. Scriban, pe care o aduce, în rezumat, No. 7—10 din „Revista Societății Tinerimea Română“ a. VI (1925). Dacă această conferință s'ar fi limitat la reeditarea cunoscutelor afirmațiuni, că ortodoxia a fost paladiul naționalității române, așa precum ne sugerează însuși titlul, n'am avea nimic de zis. Prea Cuvioșia Sa, însă se simte „îmboldit“ să arete că, dacă biserica unită a conservat limba română în serviciul ei religios, aceasta se datorește influenței bisericii răsăritului care, ea, și și numai ea ar fi făcut o „rânduială“

așa de însemnată ca aceasta. Bine! Dar cercetările istorice serioase pun introducerea intensivă a limbii vii a popoarelor în biserică în legătură cu reformele religioase din Apus (Wicleff, Huss, Luther etc.), — dar atunci cum rămâne punctul al cincelea din instrucțiunea dată de Dositei, patriarhul Ierusalimului și Teodosie, mitropolitul Ungro-Vlahiei lui Atanasie, întâiul episcop unit, de a face toată slujba „pe limba slavonească sau elinească, iară nu rumânească“?

Și mai nedrept e Preacuv. Sa, când își exprimă compătimirea față de popoarele latine, oropsite de retrograda biserică romană, între altele, și prin faptul că le-a împiedecat să-și creeze o limbă literară și mai ales biserică aleasă, pecând protestantismul și ortodoxismul au promovat a-aceasta în largă măsură. Cum, adică, limba engleză a lui Ruskin sau cea germană a lui Goethe e adevărată limbă literară, pe când cea franceză a lui Bossuet, a lui Bourdaloue, a lui Massillon, a lui Chateaubriand, J. de Maistre etc. sau cea italiană a lui Dante, a lui Manzoni sau mai nou a lui Giovanni Papini nu e destul de literară, fiindcă aceștia, probabil, n'au cunoscut biblia? (I. G. M.)